

lévő hatalmas telket, és felhúzatta rá a hercegasszony nevét viselő „Klotild-palotá”-nak nevezett ikerházakat. Még ma sincs eldöntve, vajon a palota csúnyább-e, vagy pedig a névadó tulajdonosnő volt.

Évente egyszer-kétszer jött a mindszei Weiss Miksa doktor, aki 2000 holdas „pénzes táská” létre csak azért jött fel Pestre, ütött szállást a Pannóniában, és a Balatonban, hogy Kekust és a hozzá hasonló apró halakat „lenyeldesse”. Milliomos létre játszott az ütött-kopott boltossegédekkel, tudva azt, hogy „tőkefölényével” hosszú távon csak ő nyerhet.

Művészeti mecénás

A legbecsületesebb partnerek közé tartozott a New York főpincére, a derék Reisz Gyula; ha szabadnapos volt, az elsőség őt illette. Reisz Gyula évtizedek óta minden héten már előző napon beüzent valamelyik pincérével Frischer úrnak, hogy szerda délután ötre jön, készíttessen asztalt és kártyát.

Reisz Gyula alakját avatottabb tollal megrajzolta Hel-tai Jenő, Szomaházi István, Krúdy Gyula, Kálmán Jenő, Guthy Soma és mások is sok-sok írásukban, de a fiatalon elhunyt, jó emlékü Hajdu Pepi színművész és Hajdu Antal apja csak ezeken a szabadnapokon mutatkozott igazi mivoltában. Ilyenkor látszott, hogy pályát tévesztett! Nem volt rajta az elegáns fekete frakk – abban az időben kötelező uniformisa az igazi pincérembernek –, de nem is öltözött divatbábnak, bár jövedelméből azt is megtehetné volna annak ellenére, hogy akkoriban (főként

az első világháború előtti években) aránylag többet költött a magyar irodalomra, illetve az írókra, mint a kor bármelyik mecénása – vagy akár Singer és Wolfnerék, Légrádiék, Révaiék. Író, újságíró, zenész, festő, szobrász nem feketett le vacsora nélkül, ha Reisz Gyula „szolgálatban” volt. A zord, mindig savanykás ábrázat csak álarc volt – ezzel védekezett a megvágók akkor is népes szektája ellen. A szabadnapon Gyula bácsi, a pesti bohémek jóságos patrónusa, vagy mint a New York karzatának közönsége, a „borzasok”, az ifjú művészek társadalma hívta: „kegyes jótevőnk” külső megjelenésében semmi sem árulta el sem az üzletembert, sem a bohémet. Csíkos fekete nadrág, molnárszürke kabát, fekete-fehér „lord”-nyakkendő és selyemmel szegett barna bársonymellény volt a viselete, s oldalt fésült, őszbe vegyült, barna hajával nyárszolgári képet mutatott. Én már kora ifjúságomban ismertem Reisz Gyulát, aki édesapámnak volt jó barátja. Először az 1911-ről 1912-re forduló télen voltam velük – és a kora hajnalban kezdődő, az estebe nyúló „kirándulás” mint nagy élmény maradt meg emlékezetemben. Folyton cserélődött a társaság, de apám szerint: „nem árt, ha egy fiú idejekorán megismeri az életet”. A két háború között és után már másképpen zajlott le a „kirándulás” – tehát én inkább „azt a régit” mesélem el.

A szabadnap műsora 1912-ben is teljességgel elüthött a szokott hétköznapiakétól, mikor is „hivatalból” kellett érdekelnie Reisz Gyulát, mi újság a politikában, a pénzvilágban, a Casinóban, az irodalomban, a színházban, az iparban, a kereskedelemben. Mert a New York Kávéház főpincére naponta „értekezett” a fent felsorolt réte-

gek jobbára „prominens” képviselőivel; járt oda minisztertől lefelé mindenki. (Az egész irkafirkában leírtak közül legbüszkébb arra vagyok, hogy mikor ezt kb. 20 éve papírra kentem, valódi hitelesítést kaptam. Egy jó ismerősöm összehozott Reisz Gyula bácsi fiával az akkor még népes Brazíliában. A Reisz Gyulát mint „személyes ismerőst” leíró és vállveregetve méltató cikkezőkkel szemben akartam bizonyosságot szerezni: Jól hallottam, jól láttam, jól emlékeztem-e a dolgokra? „A fiú” – Hajdu Antal – akkor a Zrínyi Nyomda korrektora – átfutott e néhány oldalon, és elismerőleg mondotta: minden egyezik, kezdve apám külsejének leírásától...) A szabadnap évtizedes beidegződésű szertartása hajnalban kezdődött. Gyula bácsi akkor indult Wesselényi utcai lakásáról a Rudas felé – de egy kis kitérővel, mert az előző napon a kapu elé rendelt elegáns „zeug” előbb még megállott a Nyár utca és Dohány utca sarkán, Quitner Miksa pálinkamérése előtt, ahova a pesti lumpoknak, az éjjeli dolgozóknak, fürdőbe indulóknak illő volt bemenni.

Ebben az időben talán csak két hely volt Pesten, ahol a világ majd’ minden „rangos” alkoholját meg lehetett találni: Quitnernél vagy a Löwenstein és Horváth Mihály cég Kishíd utcai és Várház körüti üzletében (e téren a híres Pintér Gyula a Kecskeméti utcában, valamint Brázayék a Múzeum körúton italkészletükkel kissé lemaradtak a fentiek mögött). Quitner nagy reverenciával fogadta a szakma előkelőségei között is „diszhelyen” álló Reisz Gyulát, és már hozta is az italállvány mögötti raktárfülkéből a valódi chartreuse-t, melynek főzési titkát egykor a francia karthauzi barátok jobban őrizték,

mint az életüket. (Volt ugyan elől, az állványon is a nemes nedűből, de a vendéget szakmai rangja alapján megillette a friss üveg bontásában nyilvánuló megkülönböztetés.) Reisz Gyula bácsi körülnézett; a báli idényben ilyenkor még estélyi ruhás, frakkos urak utolsó stációjukat tartották Quitnernél – míg nyáron, főként májusban a világ minden tájáról összesereglett zsokék kezdték itt a „nehéz napot”, innen mentek át az akkor világviszonylatban is „csodálatosnak” tartott Hungária fürdőbe, amúgy is ösztövért testükről leszedni még két-három kilót, hogy az előírt terhet lovagolni tudják. (A „globetrotter” angol, ausztrál és amerikai lovasok sokszor próbálták Quitnert „vizsgáztatni”, van-e raktárán egy-egy, még otthon is különleges itala. Legtöbbször volt.) Ezen kívül: a New Yorkból, az Andrássy út és a Nagymező utca bohémtyánjairól, a szerkesztőségek és nyomdák füstfogó, ólmos levegőjéből az utcára sodródott, munkába és munkából igyekvő pincérekéből és nyomdászokból állott a bolt közönsége – jórészt olyanokból, akiket Reisz Gyula bácsi ismert, és akik őt ismerték. Ott volt már „a Török” is a fiával és Preschinggel, a gyógykováccsal, kinek hírért az itt trenírozó és lovagló angol és amerikai lovasnép szertevitte, túl a Csatornán és a tengeren. Ők már a Szövetség utcában lakó Presching kocsiján jöttek, és szintén a Rudasba tartottak.

Ha olyan szakmai vendég volt, mint Reisz Gyula, Quitner „nem ért rá” senkinek, még akkor sem, ha véletlenül Krúdy író úr, Molnár Ferenc vagy Ady Endre tévedt be népes társaságával. Ilyenkor Reisz Gyula volt a nap, és amíg ő ott ragyogott, addig a többi csak pisálkoló fény volt az Erzsébetváros későn hajnalodó szűk

utcácskájában. A két „üzletember” kicserélte véleményét az elmúlt hét pesti eseményeiről – mert esemény e kis világ tagjai számára csak Pesten történhetett, illetve csak az volt esemény, ami Pesten történt. A mindössze 10 percre tervezett vizit végén Quitner elkövete az obligát hibát, és megkérdezte Gyula bácsit: „Ide, a fürdőbe?” Mire Reisz Gyula hétről hétre azon a minden ingerültség nélküli hangon, de kiérezhető lenézéssel odavágta: „Maga már régi pesti ember, Quitner – és még mindig nem tudja, hogy fürödni csak a Rudasban lehet.” Majd elmélázva hozzátette: „No és a Rácban, ott jobb a víz, de rosszabb a közönség.”

Távozás előtt körülnézett. A „virrasztók” csoportjában ott találta Cholnoky Viktort és Krúdy Gyulát. Megkérdezte: „Nem tartanak velem az urak?” Az igenlő válasza mindhárman elhelyezkedtek a Nyár utca sarkán várakozó K. Imre kényelmes „zeug”-jában (úgy látszik, Reisz Gyula szokott fiákerese, az öreg Márkus bácsi – neves építőművész lett Géza fiából – éppen nem volt „üzemben”). Indulás előtt Krúdy Gyula megszólalt: „Még van egy jó félóránk a fürdőnyitásig, bemehetnénk a Blumhoz egy teára.” A másik kettőnek nem volt kifogása. (Cholnoky még örült is, úgysem akart fürdőbe menni, mint mondotta: „Megfázni a Körútiban is lehet” – de velük tartott, mert ezzel a kis kitérővel közelebb került fészkéhez, a Ferencvároshoz.)

Blum és a hajnali tea Blumnál külön szám volt a régi Pest éjszakai életében. A József körút 37. alatti Tafflerház háromszög alakúra épült. A körúti front szélesebb volt – a Békési és a Kölcsey utcai részek szögben végződtek. A Sándor, később Gutenberg tér felé néző szép, vi-

lágos helyiségben volt Blum Arnold pálinkamérése. Ez azért is feljegyzendő, mert abban az időben a pálinkások többnyire sötét „butikokban” mérték az árut. Nehány lépésnyire, a túlsó sarkon volt a híres-neves Házsinszky-patika, a régi Belső-Józsefváros büszkesége, de a környéken mindenki azt tartotta, hogy Blum boltja tisztaságban nem marad el a gyógyszerár mögött! Nagy szó volt ez; akkoriban, mikor még az elsőrangú helyeken is fekete, szutykos fadézsában, reggeltől estig vizet sem cserélve mosták az edényt, Bluméknál meleg vízben mosott, csapnál kiöblített, gondosan eltörölgetett pohárba mérték a snapszot.

Hát még a teát! A szamovár már hajnalban 1/2 4-kor duruzsolt, és az italbolt fiatal, egészségtől sugárzó gazdája ott állott a pultnál, és várta vendégeit. Várta...? Ez kissé túlzás – mert azok várták, míg a gazda feltolta a három hatalmas rolót, meggyújtotta a gázlámpákat (ebben az időben még a legtöbb üzletben gázzal világítottak), s a barátságos, fűtött helyiség hamar megtelt vendégekkel. A szomszédos Gutenberg-palota és a Mienk Kávéház, a Rákóczi téri csarnok, a Budapesti Hírlap hatalmas szerkesztősége és nyomdája – abban a korban az első igazi lapkombinát Budapesten – ontotta a a vendégeket. A Budapesti Hírlapnál lapzártá után, mikor megindult a rotációs, a szerkesztők és szedők inkább még bennmaradtak egy kicsit, hogy a fárasztó munka után betérhessenek Blumhoz teázni. Mire Blum ápol, tiszta kezeivel tölni kezdte a teát, a szomszédos Főherceg Sándor utcából már futva hozta a kihordó a friss zsemlét, kiflit, pacsnit, stefániát és stanglit – a híres Klemenschütz első sütését. (Ötször sütöttek akkor

naponta a nagy pesti pékek, a Glasner, a Sachner, az Illés, a Spolarics, a Ruzicska, a Klemenschütz, a Rutterschmidt és a többiek a kávéházak, a vendéglők számára; cserélték a süteményt, az állottat visszavitték, és szét-hordták a perifériákra, a munkásnegyedekbe; „azoknak az is jó lesz” – mondták.)

Tehát Blum boltja előtt megállt a fiáker, és a fürdőbe induló három útitárs kiszállott, hogy egy teát fogyasszon, jó ropogós zsemlével a nagy budai út előtt. Blum úr pontosan azzal a kimért udvariassággal fogadta a társaságot, mint a Világosság nyomdából befutó Deutsch Dávidot, a Népszava mettörjét, a görbe hátú Goldsteint, a „Golit” – a Budapesti Hírlap híres rekorder szedőjét –, Friedmant, a libást a Rákóczi téri csarnokból, Mátra-rait, a szomszéd szenest vagy a Salétrom utcai Kölber kocsigyártó korán kelő mestermunkásait – mert elvből sohasem „komázott” a vendégekkel. Olyan teát főzött, mint a kaszinókban, a rum is a legkiválóbb importital volt, mindig a legdrágább szerencsi kockacukrot vásárolta (ez volt a legnagyobb szemű, ebből ment legkevesebb darab egy kilóra, de – mondotta Blum – a vendégnek adni kell.) Ragyogóan tiszta volt a boltja, és nála csak félhangon lehetett beszélni. Aki lármázott, a szivar-, a cigarettacsutkát földre hajította, köztöködött, azt a törzsvendégek tevékeny közreműködésével egyszerűen kiakolbólította – átküldte a tőszomszédságában lévő Rosenfeld Hermann pálinkamérésébe, ahol „kicsire nem néztek”, és ezért jól megélték a Blumtól kitessékelte vendégekből. A négy csésze tea pillanatok alatt ott párolgott a pult egyik sarkán, miután Imre is lecihelődött a bakról, és időben megjött, hogy meghallgassa: a fiá-

kert egy vagy két „k”-val kell-e írni. A vitát Cholnoky indította el, aki amúgy sem akarván Budára menni fűrödni, belekötött Reisz Gyula bácsiba, aki kemény, kihangsúlyozott kettős k-val kérte a negyedik teát a „fiákkeresének”. A még tegnapi Cholnoky buzgón magyarázta Reisz Gyulának, a hosszú gém módjára bóbiskoló Krúdynak meg a fiáker gazdájának: a „jármű” – így mondotta – neve onnan ered, hogy Párizsban az első bérkocsik a St. Fiacre-templom melletti házban és a ház előtt állottak, és aki utazni akart, csak azt mondotta, hozzál a Fiacre-től egy kocsit; később már csak „fiacre”-t mondtak, és így lett világszerte ez a neve, mint ahogy a Komárom megyei Kocs községben feltalált és világhódító útjára elindított kocsis szekér neve is leegyszerűsödött kocsira – és meg is maradt sok-sok idegen nyelvű változatban. A téma érdekelte az üzlet közönségét – hiszen a pesti kocsigyártók tisztas céhe jobbra a közeli Salétrom, Stáció, József utca környékén helyezkedett el, a fiákeresek szállása is többnyire a József- és a Ferencváros közeli vidékein, a Bérkocsis, Fecske, Kender, Nagytemplom, Gólya, Óriás, Szigony és más környező utcákban volt. Reisz Gyula bácsi kifizete a teákat, a süteményeket – az egész bőven futotta egy ezüst kétkoronásból –, elköszöntek Blumtól, aki egy világért sem mulasztotta el megkérdezni: elég erős volt-e a tea, és elindultak. (Blumról még annyit: Bodó Béla, a hatvanas években elhunyt kitűnő újságíró volt a fia.)

Krúdy némi lelki tusán esett át az indulás előtt, mint életében mindig, ha valami helyzetváltoztatással járó elindulásról volt szó, most is megtorpant: maradjon-e, és a pultnak dőlve újabb tea vagy teák mellett hallgassa

félíg lehunyt szemmel a kocsikról, lovakról, e két – Dickensnek és néki – mindig, minden változatában olyan érdekes témáról a mindjobban elfúló Cholnoky színes, tudományos és mégis fantasztikus előadását – vagy ki-tartva a „bajtársak” mellett, menjen-e a Rudasba... Az örök, soha eléggé ki nem élt nosztalgia a sikátorai-val, szűk utcáinak lefüggönyözött ablakaival, templom felé siető asszonyaival, a már sokszor látott, de még mindig sejtelmes, ezernyi ismert és ismeretlen ízt kínáló korcsmáival újabb izgalmat ígérő Buda iránt az indulás javára billentették a mérleg serpenyőjét. Beszállt a koc-siba Gyula bácsi mellé, míg szemben, a kisülésen a köz-ben „beangazsált”, már előbb említett „Goli” nevű sze-dőrekorder foglalt helyet, miután a ragyás Török fia, akit előbb invitált Gyula bácsi a lemaradó Cholnoky helyére, inkább apja mellett maradt a Presching kovács család, fekete lakkos „mílimári” kocsiján.

„No, Cholnoky helyett egy másik krákogós” – mondta félhangon, inkább magának az új utast protezsáló író úr, de emellett szeretettel veregette meg a halállal eljegyzett Goldstein vállát. Mert ez a Golinak becézett görbe gerincű, himbálódzóan tevéjárású férfiú nemcsak arról volt nevezetes, hogy kézzel, géppel leggyorsabban szed, híres volt műveltségéről is. Aki ismerte, elképzelni sem tudta, mikor olvas, mikor tanul, hiszen emberemlékezet óta a munkaórákon túli idejét megosztotta a kártya, az ivás, a beszélgetések között – aludni is csak a fürdők pihenő-jében látták. (Goli e tekintetben nem volt olyan konzervatív, mint Reisz Gyula vagy az író urak – Bródy Sándor, Krúdy –, a kövér hentesek, pékek és fiákeres mesterek, illetve a még náluk is kövérebb öreg Wekerle, akik

szerint – mint Reisz Gyula már Quitnernek is mondomta – „fürödni csak a Rudasban lehet”; ő oda ment be, ahova a társaság, még a Körúti fürdőt sem vetette meg, ha fürdőzés közben vagy után folytatni lehetett a vitát, a beszélgetést. (A Kazinczy utcai gőzfürdő kivétel volt – oda a pesti éjszaka embere csak akkor ment, ha öngyilkos akart lenni, mert nem tartotta ildomosnak, hogy a szokott helyén kellemetlenkedjen ilyesmivel a személyzetnek.)

Golit imádták az írók, az újságírók, mert már szedés közben is korrigált: észrevette a kézirat hibáit, a stílus elírást, a téves adatokat, a hiányosságokat. Ha telefonon elérhette a szerzőt, felhívta, ha nem, addig kacszózott az éjszakában vagy délelőtt, míg valahol rátalált – de ha a „barátság” kissé közvetlenebb volt, saját szakállára belevitott a szövegbe, és az sohasem vált az írásmű hátrányára.

Imre táltosai, a jó szemmel összeválogatott félnehéz furiosók nyugodt tempóban kocogtak a Főherceg Sándor utcán a Múzeum körútra (a Múzeum utca aranyozott erkélyű második házából éppen most fordult ki hatalmas ostopattogatással reggeli jártatásra a befűzött derékkal mereven ülő Freystädttler lovag cifra szerszámzatú, szénfekete kettes vagy négyes fogata). A Vámház körúton haladtak át – kockázatos útvonal volt, mert Krúdy író úrban nagy hajlandóság volt bekukkantani a Nagycsarnok söntésébe, ahol mindig akadt cimborá is, érdekesség is, viszont Reisz Gyula bácsi vasvillaszemekkel döfte át Golit, amikor az Krúdynak igyekeztvén kedvébe járni ezzel, demokratikus alapon szavazást ajánlott a megállás tekintetében; imperatív módon kijelentette:

„elkéssük a nyitást . . . Imre, hajtsál át a hídon és a Gel-
lért rakparton . . .”, tehát pontosan fél hat órára ott áll-
tak a Rudas bejárata előtt.

Ebben az időben a fürdő bejárata a kis parkra nyílt.
A gyógyforrás ivócsarnoka még nem épült fel; aki a víz-
ből inni akart, ihatott a forró medence csapja mellett
álló pléhpoharakból. (De a mi társaságunk tagjai tud-
ták, hogy ez csak üres gyomorra hatásos – és ők több-
nyire Quitneren, Blumon, esetleg a Szikszayn vagy a
Csarnok vendéglőn „keresztül” érkeztek.)

A trió elbúcsúzott Imrétől és a két pejtől; Krúdy
Gyula „nyírségi úriemberhez” illően megveregette a lo-
vak nyakát, de Reisz Gyula bácsi is megjegyezte elis-
merőleg: „derék két lovad van, Imre” – ami azért is
nagy dicséret volt, mert Reisz Gyula ifjúkorában huszár
őrmester és elismert jó lovas volt, aki Debrecenben még
altiszti akadályversenyt is nyert. A szabadnapos főpin-
cér meghagyta Imrének, hogy kilencre legyen az Ottné
előtt, és a folyosón rá sem nézve a jegypénztárban ülő
Cerberusra, aki utánuk szólt: tessék jegyet váltani
(„csúnya szerzet ez a vén skatulya” – mormogta félhal-
kan Reisz Gyula), beléptek a kabinsorok közé, ahol a
Karl, a Scháni vagy az Édy harsány „Gut Morgen”-nel
üdvözölte az ismert és becsült vendégeket. (A német kö-
szöntésen még a századforduló utáni első évtized végén
sem csodálkozott senki – elvégre Budán, főként Óbudán
és a Tabánban ezerszámra akadt magyar állampolgár,
aki kukkot sem tudott anyanyelvünkön.)

Reisz Gyula „adminisztrálta” a dolgokat. Az ügyele-
tes kabinost kiküldte három fürdőjegyért – a „szolgál-
tatások” honoráriumra nem jegyre, hanem készpénzre

ment. Az erre szolgáló „ércfedezetet” pedig a szabadnapot megelőző este az „átadás”-nál előkészítette, és öltöztetésnél már el is helyezte a bársonymellény feneketlen zsebeiben, rangjukat kifejező súlyuk sorrendjében. Legalulra az ötkoronások kerültek, amelyeket a pesti argó – ma sem tudom, miért – „búr”-nak nevezett, balra a tízkoronás aranyak; a felső kettőbe a két- és egykoronás érmék, de az egykoronásokból volt egy tekercs külön a nadrágzsebben is, mert sohasem lehetett tudni, talán „eltéved” a társaság valami zenés, citerás helyre, ott pedig elkél a lankadó „művész” biztatására az apró, vagy egy parázs parti keveredik, s ott is megelőzi a sok vitát okozó „hozom”-ot, ha Gyula bácsi kijelenti: „tudok váltani”. Krúdy Gyula közben érdeklődött: Bródy Sándor lejött-e már a kis fürdőszállóból, vagy legalább kedvence, a legöregebb Bródy fiú, a Bandi benn van-e a vízben.

De hol vagyunk még a fürdéstől – hát még a fürdés utáni műsortól! A Rudas fürdő látogatóinak nyolcvan százaléka törzsvendég volt; ők ide nem tisztálkodni jöttek, hanem hogy részt vegyenek a test kultuszának jegyében folyó szertartásokban. Az 1566-ban épült ősi medence a föléje boruló terméskő kupolával, amelyet Szokoli Musztafa, az egymást váltó budai pasák egyike emeltetett, még mindig abból a forrásból kapja a 45°-os vizet, amelyben a fényes ábrázatú padisah leghatalmasabb vilajetjének és erődjének helytartója áztatta itt fájós tagjait. Minden a régi, a kövek, a forrás, a víz – csupán az emberek változtak néhányszor a három és fél, négy évszázad alatt, no meg néhány apróbb külsőség. Kabinsor épült, majd egy 8–10 szobás kis szálló, a gőz-

fürdőben apró kis kalitkába szorítják az embert, ahol vetkőzni kell. Felkötötte az ember a kis kötényt, de még mindig nem léphetett a forró vizével hívogató medencébe, mint az Allahhoz réges-régen megtért nagyurak idejében. Előbb a zuhanyozó előfürdő jött, majd a gőz. A jól kigőzölt test bőrének táguló pórusain szinte szökik a nedv, a szívet terhelő zsír- és vízfelesleg. De a java csak most jött, a forró medence. A visszhangos csarnokban még a csendes lépés is zajt ütött, a vendégek ebben a korban még komolyan vették a táblát: A FÜRDŐZŐKNEK NYUGALMA ÉRDEKÉBEN CSENDET KÉRÜNK. Ha valaki nem vette komolyan, a mázsás fürdőslegények, a „személyzet” megjelenésére, „barátságos” figyelmeztetésére észbe kapott, különben „sommás” eljárással kívül helyezték. A mi barátainknál azonban szó sem lehetett ilyesmiről. Csendesen, szótlanul bóbiskoltak a simogató, meleg vízben néha félórán át – sőt a mindent „fenékig” kiélvező Goli még egy pohár forró vizet is megivott, mondván, hogy ez lemossa azt a sok ólmot, ami már oly régen eszi, rágja a belső részét (azt pillanatig sem hitte el, hogy az évtizedek óta tartó éjszakázás, a nyomda és a kártyaszoba sűrű füstje, a gyakran előforduló „folyadékos” összejövetelek is segítenek az emberi test alattomos, mindig győzedelmeskedő parányi ellenségeinek, „kiknek” létezését egy évtizeddel előbb fedezte fel a tudós Koch Róbert, aki ezért 1906-ban Nobel-díjat is kapott).

A vízben nem volt „illő” a túlzott barátkozás, bár ruha nélkül minden ember egyforma – és itt Günther Antal igazságügy-miniszter úr sem volt különb, mint a szabadnapos pincér vagy a himlőhelyes Kóczé Antal, a

cigányprimás, aki öreg Banda Marcinak szinte suttogva egy ősrégi nótát „mondott”; Anti szerint zempléni volt a dal, míg Marci bácsi mindenről, ami jó, azt bizonygatta, hogy az az ő szűkebb hazájából, Vác környékéről való. Az általuk szakértőnek elismert Török zempléni ember letére is Marci bácsinak adott igazat. Mire Kóczé elkeseredve mondta választott döntőbírójának, hogy „legalább mi, ragyások összetarthatnánk”.

A csendes sziesztát a jó meleg vízben csak néha-néha törték meg; Reisz Gyula bácsi – rágódva a kora hajnal eseményein – rosszálló fejcsóválással róttá meg távollétében Cholnokyt, nem is a fiákervita miatt, hanem azért, mert az egész hátsó Józsefvárost maga köré csődítette a lómeséiyl, ahelyett hogy itt áztatná azt a beteg testét... Lesz is dolga Blumnak, míg „kitudja” őket az üzletéből. Volt „külső beavatkozás” is, a fürdőslegények 10–15 percenként hozták a hidegvizes törülközőt, amit Krúdynak, Reisz Gyula bácsinak turbán alakban csavartak a fejére – nehogy valami baj történjen. (Goli nem számított a fürdőbeli „stamm-arisztokráciához” – neki nem járt törülköző.)

Amikor már teljesen kiélvezték a vizet, a soron levő masször kiszólt az oldalhelyiségből: „Lehet, uraim.” Kinek-kinek megvolt a maga dögönyözője, aki anatómust felülmúló testtáji ismerettel vette kezelésbe a pácienszt. Mindenekelőtt szemügyre vette, és megállapította, van-e valami kondícióeltérés a legutóbbi találkozás óta. Az ismert, régi vendégről pontosan tudta, köszvény bántja-e vagy reuma, de amikor az utóbbi bajról beszélt, óatosan körülnézett, mert ezek az író urak nem szerették, ha a betegséget így emlegették – szerintük csúsz a magyar

neve. Sok bogaruk van ezeknek az íróféléknek – ezt főként Reisz Gyula bácsival szokták megtárgyalni –, de jó fiúk, és éppen úgy hozzájuk tartoznak, mintha csak a „szakmából” lennének.

Alapos volt a kezelés; a végtagok minden része, a hát, a csigolyák, az izmok minden porcikája sorra került – idősebb urak esetében a szív táji bordáknál már szinte gyengéd lett a kemény tenyér. Végül a fej alapos megmosása és jóleső masszírozása még a legmakacsabb migrént is feloldotta. Amikor ez is kész volt, a csapról egy vödör langyos vízzel öntötték nyakon a kedves vendéget. A felüdítő zuhany után a szárító következett – az „igazi” gőzfürdőző a masszázst követő zuhany után még véletlenül sem lépett újra a langyos vagy hideg vízbe.

A szárító felmelegített törülőlepedővel várta a „kiválasztottakat”. A felsőtest megszáritása után a törülőruhát ráterítette a bőrdíványra, erre ültette a vendéget, és lábat, a lábujjakat gondosan megtörölgette. Majd átszaladt a szomszédos „vágók”-hoz, megnézte, van-e hely, és jött jelenteni: lehet, kérem. A tyúkszemvágó éppen úgy ismerte a „stammgastok” lábát, mint a karmester a kotlát vagy a zenész a hangszerét, de legalább úgy, mint a masszörök a testet. Tudta, mi és hol nyom, melyik köröm kivágása igényel különösebb figyelmet. Amikor kész volt, a törzsvendég kezét fogott vele, és megkérdezte, mi újság otthon, mi van a gyerekekkel, hogyan érzi magát az asszony (hiszen évek, évtizedek óta ismerték egymást). Mert a lábkezelés közben nem beszélgettek: az „igazi” fürdőző tudta, hogy munkája alatt nem szabad zavarni a vágót. Most azután a társaság bevonult a pihenőbe, mert Scháni már elkészítette a kanapét a tiszta

lepedővel, a valódi teveszór takaróval, a fej alá a törülközővel. Itt egy jó félórácska alatt teljesen lehűlt a test, lehetett öltözni.

A kabinos kitárta a fülke ajtaját, és a trió – no meg a hozzá tartozó baráti kör – szedelőzködött. Már csak a „búcsúzkodás” következett; ki-ki a maga módja szerint osztotta az obulusokat. Goli hatosokat adott – tőle nem is vártak többet –, kinek egyet, kinek kettőt. (Komoly pénz volt ez is ebben a korszakban.) Reisz Gyula 2-2 koronát adott a masszörnek, a szárítónak és a vágónak; a kabinosnak egy papír ötöst – mert ez rendezte a jegyek árát is. Krúdy a „helyzet”-nek (értsd: az anyagi helyzetnek) megfelelően papír ötöst vagy tízest adott az ajtónállónak: osszátok el, fiúk. (Külön honorárium volt részéről: bármikori találkozás a Mély pincében, Raabéknál, Khélyéknél, a „3 szürke csacsínál” vagy más budai, óbudai bormérőnél egy litert jelentett a fürdőslegények számára.)

Mire kiértek a fürdőből, az előcsarnok nagyrája kilencet mutatott. „Valamit eszünk” – mondta Reisz Gyula bácsi. Krúdy helybenhagyólag bólintott az indítványra, míg a pihenőbeli könnyű álmából felriasztott Goli, aki magában éppen abban a pillanatban határozta el, hogy megváltoztatja életmódját, felhagy a kártyával, az ivással, az éjszakázással, lapzártá után hazamegy, naponta 8-10 órát alszik, egyszóval olyan rendes ember lesz, mint Deutsch Dávid és sok más kollégája, máris feladta („de csak mára”) az egész tervet, és a gyenge akaratú embert jellemző magától értetődőséggel csatlakozott Reisz Gyula bácsi hívására a „menet”-hez.

A Rudasnak is volt vendéglője, de az igazi gőzfürdőző

útja ilyenkor csak a Rác fürdőhöz vezethetett. Ez a fürdő a Gellérthegy aljában, a Tabán sarkában volt; előtte, körülötte a török kort, árvizeket, tűzvészeket és más bajokat is túlélte ódon városrész – zegzugos, hegynek fel, hegyről le kis utcáival, apró tereivel, központjában a Kereszt térrel. (A törökdúlást, Buda ismételt ostromát és visszafoglalását, az 1848–49-es harcokat, a természeti csapásokat, a gyakori tüzeket és árvizeket túlélte a nagyvárossá serdült Pest-Budának ez a valóban romantikus szöglete, ám nem tudta túlélni a Horthy-korszak wolffkárolyi keresztény és nemzeti cégért viselő, a régi városházi demokratikus korszak kéz kezét mosó üzletelését mélyen elítélő, de a telekspekulációért éppen annyira lelkesedő politikáját; lerombolták cél és értelem nélkül, azzal a távlati tervvel, hogy „majd” világfürdőt építenek a Rác fürdőhöz, hatalmas hotelekkel, szórakozóhelyekkel. A törökök építette fürdőt még csak nem is renoválták. Egyelőre beérték azzal, hogy elnevezték a „liliomos” Szent Imre hercegről – bár ez elég furcsán csengett a kulisszák mögött is ismerős régi pesti polgár fulében, aki jól tudta, hogy pontosan ezeknek a sötét folyosójú, mindig félhomályos fürdőben megforduló vendégeknek nem a „liliomos” királyfi volt a védőszentjük, s főként a „salonkádak”-nál nem vették szigorúan, hogy a gyakran érkező párok jártak-e az anyakönyvvezetőnél – vagy legalábbis a tabáni Rác-templomban.)

A „mi időnkben” még megvolt a Tabán – élte szép áloméletét. A Rác fürdő terecskére néző utcai frontjának bal oldali részén, a sarkon tiszta söntés állott négy, színes abroszos asztallal, mögötte a konyhával. Ehhez kapcsolódott a fürdő főbejáratáig húzódó széles üveg-

folyosó, a „fehér terem”, középen széles, piros szőnyeg, jobbról-balról hat-hat fehér terítékű asztal, amelynél a gólyalábú Krúdy Gyula is kényelmesen kinyújtózhatott, még ha öten, hatan ültek is együtt. A szép Ottné igazi vendéglősasszony volt. Gránátostermete rendkívüli testi erőt sejtetett, mindig pedánsan fésült, menyecskésen lekötött haja, a gondosan „kolmizott” habfehér kötény (amelyet a bennfentesek szerint naponta négyszer is váltott) elárulták, hogy ennél az asszonynál rendben megy minden: a pénz, a kamra éppen úgy, mint a konyha – meg sem érzi a gazda, a férfiember hiányát. Ottné reggel négykor nyitott; ellenőrizte, hogy a konyhán minden rendben van-e; megvizsgálta az italpultot, a tagbaszakadt csaposlegény reszkető inakkal várta a vihart, ha a kannakon, a rezeken, a cinfedőkön és mérőkön lehetlenyi foltot talált az „asszony”. A csapokat külön ellenőrizte; nem is küldtek vissza sört Ottnénál sohasem azzal, hogy poshadt az íze. Egymás után jöttek a szállítók: a hentes, a mészáros, a szódás, majd öt óra tájban a virslis Ruzicska embere a Nefelejcs utcából. (Hetenként kétszer-háromszor megjött Ruzicska is; a hajnali fürdőzés után beült az első asztalhoz, ahonnan az üveglablakon keresztül éveken át néma csodálattal nézte a szép korcsmárosnét; a rossz nyelvek szerint viszont főként azt figyelte, hogy Wekerle vagy Morzsányi Károly és Ehrlich G. Gusztáv – a VII. ker. „törzsfőnökei” – a fürdőből kijövet esznek-e a virslijéből [bár ebből a stammhelyükön, a Kerepesi út és Nyár utca sarkán, a Mádainál is kaphattak], mert ha történetesen „zónát” esznek, az a legközelebbi választáson a legjobban szervezett városházi

klikknek egész sor „csikágói” szavazat elvesztését jelentené.)

A vendégek a söntésen át vonultak be Ottnéhoz. A szépasszony kiszállt a kasszából, kezét fogott velük, és bekísérte őket a fehér asztalhoz. Reisz Gyula és Krúdy meglepégedetten körülnéztek: minden ragyogott, fénylett. Hja, Ottnénál akár a padlóról is lehetett enni, mondta Reisz Gyula bánatosan sóhajtva, mert eszébe jutott, hogy „náluk”, a New Yorkban soha sincs rend, tisztaság, tiszta levegő, pedig – így mondta – „mi furtonfurt takarítunk”. Hja – mondta újból –, más világ ez a Buda, még a pesti ember is más, rendesebb, ha átjön ide. Krúdy helyeslőleg bólogatott, míg Náci, a pincér – kit az erélyes Ottné szemével dirigált az asztalhoz – a kollektív gondjaira bízva a többi vendéget, futólépésben rohant a kiválasztottak helyéhez. Ebben a korban még a külvárosban is „feketében” szolgált fel a pincér. Ottnénál más volt a divat. Nácin olyan fehér kabát tündökölt, hogy abban akár a tiszti kaszinóban is „szervírozhatott” volna – ha esztétikusan felcseréli ezt a jó stallumot egy „flancos” belvárosi boltért. De ez még rossz álmában sem jött elő, hiszen reggel öttől délután négyig (ekkor zárt Ottné) „megkereste a magáét”, ahogyan ezt az egymás dolgát aprólékosan, kisvárosi módon megbeszélő tabániak egymásnak mondogatták.

„Mi jót főzött, szépasszony?” – kérdezte Krúdy, aki mindig, mindenütt végigkérdezte a vendéglőst, a pincért, és a végén azt evett, amit ajánlottak neki bizalmas emberei, hacsak nem főtt marhahúsra jött gusztusa, mert ettől nemigen tágitott. Nem is csalódott konyhainformációiraiban soha, mert a „bizalomért bizalmat” még élet-

elv volt a régi vendéglátók tájékán. Reisz Gyula bácsi is várakozással függesztette szemét a szépasszonyra, hogy mit is ajánl az írónak, mert abból érdemes rendelni.

„Borjú- és marhapörköltöm van, de főztem pájslit is – ám ehhez a gombóc ma kissé keményebbre sikerült az átkozott Ancsa miatt, mert neki ilyenkor kell az anyja temetésére hazautazni Bicskére.” (Otné, aki csak az üzletet, a vendégeket, az ételek minőségét tartotta szem előtt, önmagáról is ilyen rossz véleményt formált volna, ha saját hibájából a gombóc kissé keményebb a kelletténél.) „De a székelykáposztám olyan – mondotta Reisz Gyulához fordulva –, hogy azt még maga, debreceni ember is megkóstolhatja.” Gyula bácsiról tudták szakmai körökben, hogy apja a híres Aranybika főpincére volt a cívisvárosban, de azt is, hogy a bécsi Habsburg-szállóban tanult. Ezzel el is dicsekedett, de azzal nem, hogy a korszak nagy tőzsde- és bankvezére, az „érdi” előnévvel „nemesített” Krausz Simon édes unokatestvére volt. Golinak Otné nem mondott semmit, nem szerette a gyomorhaj ismérveit arcukon hordozó, az étlapot savanyúképpel sokáig olvasgató vendégeket, akik harmincszor is megforgatják a menükártyát. (Nem tudják, mit is válasszanak – de az már eleve bizonyos, hogy mire kihozzák a gőzölgő, finom ételt, már megbánták a választásukat, elmegy az étvágyuk, turkálnak, ahelyett hogy derekasan nekilátnának.)

„Az író úrnak borjúpörköltet ajánlanék, ha ráér vagy tíz percet várni, mert az első lábos már kifogyott, de a második mindjárt kész lesz – mondotta Otné. – A csoda tudja, mi volt itt ma, egész Pest az én zónámra.

éhezett.” (Ottné négyféle zónát főzetett naponta, hajnalhasadás előtt tették fel az ételt. Ritkán maradt valami, de ha mégis, azt odaadták a személyzetnek, ha nekik nem kellett, a tabáni szegényeknek – másnapos étel Otténál nem kerülhetett a vendég asztalára.)

Krúdy Gyula felnézett. „Tányérhúsrá volna gusztusom – mondotta. – Ecetes tormával, cseresznyepaprikával.”

„Tegnap főztem tellerfleisch – mondta Ottné. – Olyan volt, hogy az óbudai sörös Plesch megesküdött, ilyent még a bécsi Hartmann-nál sem evett.”

„Kivel volt itt a nagy hasú Plesch?” – kérdezte unottan Krúdy Gyula, nem is annyira kíváncsiságból, mint inkább azért, hogy a borjúpörkölt tálalhatóságáig múljon az idő.

„Kivel? A füves Gerstlné urával és a fiatalabb Raabbal meg azzal a Mókus utcai vén huncut suszterrel, akinek olyan szakálla van, mint az öreg Kossuthnak. Ettek-ittak, az öreg a végén még gajdolni is akart, de – és itt kiegyenesedett Ottné teljes nagyságában – megmondtam neki, hogy ez nem »heuriger«, én megvagyok a »braunhexlerek« nélkül is. Nem is értem ezt a Plescht, rendes zsidóember léteére nem talál magának más társaságot, csak ilyen »Berufsäufert, mint ez a csirizsmírer... Pedig milyen szép családja van, tanult ember minden gyereke. De hiába: addig kuruckodott, hogy így meg úgy, a Rákóczi meg a Kossuth, meg hogy az ő ősei már ezekkel együtt harcoltak, míg ő is olyan lett, mint azok a duhajok.”

Az író úrnak tetszett ez a kirohanás, hiszen szerinte az „asszimiláció” éppen a szokások, a hibák és az eré-

nyek átvételéből állt, tehát még magasabbra került Plesch a szemében.

Közben Reisz Gyula bácsi megnézte az óráját; már a tízes felé ballagott a kismutató. „Rendeljünk, urak, mert nekem öt órákor találkozóm van a Balatonban.”

„Ráér, drusza – mondta a helyzetet ismerő Krúdy Gyula –, a Kekus megvárja a maga ötöseit.”

„No, nem is olyan biztosak azok az ötösök – mondta a kártyatudományára hiú, de ritkán nyerő, tehát érzékeny pontján érintett férfiú. – De Náci, te még itt állsz? Hallottad, hogy az asszonyod székelykáposztát ajánlott.”

Náci már ment is a konyha felé. Goli korábban közölte vele, hogy a marhapörköltet választotta – de lehetőleg soványat kér. Ottné is elindult a konyhába Náci után (magam akarok tálalni – mondta), de lenéző hangsúlyozással, ahogyan egy tudatlanhoz beszélünk, visszaszólt Golinak: „Én a marhapörköltet lábszárból és a vesepecsenye »pacsnijából« főzöm – abban pedig nincs kövérje.”

A borfiú rohanva hozta a meleg táányérokát, pontosan kiszámítva, hogy az étel érkezését legfeljebb fél perccel előzze meg – nehogy addigra kihűljenek. (Erre Ottné nagy gonddal ügyelt. „Így láttam ezt a Rathauskellerben, amikor az urammal Bécsben jártam; márpedig annál jobb vendéglő nincs a világon” – mondta mély meggyőződéssel a tanulékony üzletasszony.)

Néhány pillanat, és jött Náci, mint a cirkusz egyensúlyozó művésze, hozta a párolgó „zónákat”. Zóna – nos, ez még régi mértékkel mérve is megtévesztő meghatározás volt a táányéron gőzölgő adagokkal kapcsolatban! Az író táányérján rózsás, paprikás „szaft”-ban há-

rom-négy ökölnyi nagyságú csontos része a borjúnak, mellette egy hatalmas burgonya sóban kifőzve, négyfelé vágva. Goli marhapörköltje a sovány, inas húsok halma-zata – kívánságához híven, minden tálalási szabályt meg-csúfolva, „nokkerlit” adott mellé a szakácsné. Reisz Gyula elé tálacskában tették a székelygulyást. A „szak-ember” kellő figyelemmel vizsgálta át a tejfellel dúsan megöntözött adag összetételét. A vizsgálat eredménye szerint volt a káposzta között két jókora bőrös falat, egy darabka pofahús, egy kis bordás rész, de nem hiányzott – Ottnénál nem is hiányozhatott! – a kis malacfarka sem. Ottné az asztalhoz közeledett, de előbb még hátraszólt a „schwemm”-be: „Csapolj!”

Ezekhez a falatokhoz valóban a friss csapolás volt méltó!

Néma csendben folyt a lakmározás. Étvágyban nem volt hiány – sőt még Goli arcáról is eltűntek a keser-nyés vonások (ha hinni lehet a szomszéd asztalnál ülő megfigyelőknek, amikor már a harmadik ropogós „szusz-terláblit”, a finom, ropogós, köményes bevágott zsem-lécskét mártogatta a fűszeres és magát kellett húslebe, mintha mosolygott volna). Tempósan, nyugodtan ették a Reisz Gyula szerint „fejedelmi” gabelfröstököt. Bár mindhárman ismerték az illemszabályok ide vonatkozó tiltó pontját, az utolsó cseppig „kitunkolták” a szaftot. Ottné meglegedetten nézte a kiürült tálakat, de a vilá-gért meg nem kérdezte volna, hogy küldhet-e még egy kis „pótlást”, nehogy félreértse valaki, és üzleti fogás-nak tartsa. Különben is, az volt a véleménye, hogy az „igazi gőzfürdőzőnek” egy olyan adag, amelyet ő sze-mélyesen tálal, tökéletesen elég. Az „asszony” azt sem

kérdezte, hogy az étel ízlett-e, mert ezt viszont „rangján aluli” közhelynek érezte, tudta, hogy a szakemberek amúgy is megmondják a véleményüket – ha előbb nem, a harmadik „rundo” sör után. Ez meg is történt. Reisz Gyula jóleső cuppogás közben kijelentette: „Nem is bánom, hogy lemaradt a krákogós (Cholnokyt gondolta), mert itt meg a disznókról és a káposztáról tartott volna étvágyrontó előadást.” Az író úr kissé elgondolkodva bólogatott: ilyenkor, az emésztés csendes percei alatt is futott, száguldott, mint a szellő a táltosoktól vont vörös postakocsi a mesék országútján; gondolatban már jegyezte is a csodák bűbajos sorát, amelyet csak ő látott – mert halandó ember értetlenül elment mellettük...

Arra riadt fel álmodozásából, hogy Reisz Gyula a Nácit szólongatja. Náci jött – előkerült a fekete bőrtáska, a ceruza, a számológécédula, megszületett a végösszeg. Most viszont kitört a vita: Ki volt a vendéglátó? Reisz Gyula joggal ragaszkodott az elsőséghez, elvégre az expedíciót ő szervezte – és ezért az író úrnak engednie kellett. Góli egészen összehúzta magát a széken, mert a balsorsban fogant úriember elkövette az életében már jóvá nem tehető hibát, hogy evés után, Ottné jelenlétében szódabikarbónát kért a borfiútól. A vendéglősné lesújtó tekintete is ölt – hát még a vitriolos szavak: „Olyasmi nálunk nincs – aki nálam eszik, annak nincs szüksége kúrákra.”

A társaság felcíhelődött. Elköszöntek az „asszonytól”, a Nácitól, Reisz Gyula – rendes szokása szerint – a „schwemmen” keresztül távozott, ahol odaadta a csaposnak is a „honoráriumot”, sőt a konyhába is beköszönt, és egy ezüst kétkoronást adott a főzőasszony mar-

kába, aki harsány „wiedersehen”-nel bókolt a figyelemért.

A friss budai levegő szinte csalogatta sétára a három cimborát, de nekik a kocsit kellett várni, és a séta – a korzózást kivéve – ebben az időben „komoly” emberek között még nem divatozott. (Aki fogyni akart, az Karlsbadba ment, ha volt pénze – a pénztelen embernek pedig amúgy is ritkán volt felesleges hája.)

Az író úr elmerengve nézegette mesevilágának kis szigetét, a Tabánt. Majd felemelte vállára hajtott fejét, mintha végtelen távolságba tekintene, mereven rászögezte szemét a túloldalra, és megszólalt: „Míg Imre jön, megnézhetnénk, mit csinál Horváth uram odaát...” Mert a Rác fürdő főbejárata előtti kis térség túlsó oldalán, balra, parányi saroktelken kicsiny ház állott, deszka-kerítéses udvarral. Ide raktak ki négy asztalt jó időben – több el sem fért volna. Az ivóban csak a „pult”, egy nagy jég szekrény és a fal mellett hosszú lóca – de asztal egy sem. (Aki itt inni akar, kérjen bort, fogja a kezébe a poharat, üritse ki – ne dajkálja, mondotta Horváth uram, ez az ősrácvárosi korcsmáros.) Volt egy „vendégszoba” is, négy asztallal. Azonban ott csak tősgyökeres tabáni vagy legalábbis „befogadott” pesti kapott helyet, no meg Budára tévedt pesti szerelmesek, mert ebben a korban őket gyámolítani becsületbeli kötelességének érezte minden tabáni vagy óbudai bormérő. Sőt (lásd Krúdy feljegyzéseit e tárgyban), amikor később az „úr” lehorgasztott fejjel, bánatos arccal egyedül kószált a macskaköves utcákon, és be-betévedt az elmúlt szerelem tanújához, a kis szobába – akkor is a szokott italt tették eléje vigasztaló, bátorító tekintettel. De ha a „hölgy” je-

lent meg más lovaggal, a szívélyes arc morcossá vált, amit kértek, az „éppen kifogyott”, téli időben éppen akkor szellőztettek, nyári melegben a „por ellen” becsukták az ablakot – és a távozó pár sarka még a széles ajtóközöbön volt, amikor Horváth uram odaszólt a söntés „stammgastjainak”: „No ugye, kinéztem a cédát.”

Horváth nemcsak rácvárosi volt, hanem görögkeleti is. Korcsmájának cégére ugyan nem hirdette, de minden pest-budai ivóember tudta, hogy csak Horváth uram mér hiteles karlócai ürmöst.

Késő őszön (ha korán beállt a Duna, kora tavaszon) leutazott Karlócára. Nem vasúton, hanem valamelyik délnek tartó „sleppen”, amelyen estenden guzla mellett siratták a szegénységben élő szerb népet, s arról álmodoztak, hogy egyszer még feltámad Dusán cár birodalma. Karlócán „persona grata” volt a rácvárosi korcsmáros. Maga a pátriárka, a titokzatos véget ért Bogdanovics Lucián fogadta (gasteini fürdőzése alatt állítólag véletlenül egy szakadékba zuhant). Amíg Horváth uram nem jött, más nemigen kapott a pátriárka terméséből, még később, Bogdanovics halála után, az utód uralma alatt sem. Ebédre, vacsorára a főpap vendége volt a rácvárosi bormérő, és megkóstolta a nemes italt – pedig kóstolás nélkül is ismerte az ízét, hiszen már apja, nagyapja is ezt mérte az ősi házban. Hajóra rakták a kiválasztott hordókat – visszafelé is a Dunán jött Horváth uram a szállítmánnyal. Az Erzsébet-híd lábánál kikötött a hajó, a szállítmányt egyenesen a rácvárosi pincébe viték, onnan már csak literszámra került ki – pedig jókora hasznót kapott volna Horváth uram a pesti vendég-lősoktól, boltosoktól, ha a „márkás” italt egészen át-

adja a Vadászkürt, a Metropol vagy Wampetich számára.

Miután Reisz Gyula bácsi rosszálló fejcsóválással megnézte ezüst zsebóráját („Hiába, ezért nem szeretek ezzel az Imrével járni; az öreg Márkusnak lassabbak a lovai, de legalább pontos, ez pedig valahol iszik most is”), dörögve kijelentette: „Nem bánom, nem akarok a jó elrontója lenni” – s követte az író urat; a gyenge akaratú Goli is feladta reménytelen ábrándját, az ágyba fekvést, és a bejáratnál kacszva utolérte őket.

Horváth uram nagy reverenciával fogadta a Tabánban rangos vendégeket. Betessékelte a kisszobába a társaságot (ahol már az Ottnétől előbb eljött ragyás Török is ott ült fiastul, társaságostul), és egy jókora kancsót kézbe kapva lesietett a Várhegy itt már dombbá szelődülő nyúlványába vágott, földhányásos elejű pincébe. Mire a gazda fordult, egy csinos hajadon már vésett, nehéz üveg poharakat tett az asztalra. Krúdy Gyula volt az invitáló, tehát szíves szóval behívta az ivóból a véletlenül éppen arra járt Schreill urat, a Kereszt téri Altbecker vejét, és Horváth uramat is megkérte, hozza be a poharát. (Néhány rácvárosi a poharat következetesen „pehár”-nak mondotta – pehár szerbül kupát jelent –, jelezvén, hogy nemcsak a Délvidéket, hanem ezt a nélkülözhetetlen házieszközt is Dusán cár fiától, az örökséget, a nagyszerb birodalmat eltékozló Uros fejedelemtől szedték el.)

Kitöltötték a rubin fényében csillogó sűrű nedűt – a kancsó tartalma már az első „rundó”-ra alaposan megcsappant. Felemelték a poharakat, de tabáni szokás szerint sem „proszit”, sem „egészségünkre”, sem pedig „Is-

ten éltesse” nem hangzott el. (Még az igazán pesti Goli is ismerte a budai korcsmai illemet – ő sem vétett a szabályok ellen.) Férfias komolysággal egymásra néztek, bólintottak egyet – és ajkukhoz emelték a poharat. Nem nyelték, mint a pálinkafélét szokták, nem „hörpintették”, mint a bort, nem is „nyakalták”, mint az árpalét – hanem illő tisztelettel kortyolták az italt. (Ki-ki a maga módja szerint: Horváth és Schreill uramék „kortya” felért másfél decivel – az író úr sem vallott szégyent –, a másik kettő csak „ízlelgette” az ürmöst.) Amikor a poharak újból az asztalra kerültek, a szakemberek kellő tárgyilagossággal bírálgatták a minőséget... Helyesbíték: nem is bírálgatták, hanem hasonlították az előző évihez vagy a két év előttihez – mert máshoz, mint elődeihez hasonlítani már sértő, mi több, szakemberhez méltatlan lett volna.

Telt-múlt az idő; Schreill uram hazament a saját boltjába utánanézni, hogy alaposan felkészültek-e az esti „rumli”-ra – mert nála a halvacsora volt az „ attrakció” –, viszont bekukkantott a szomszéd, a „lenti” Avar (lenti, miután a Kereszt téren, az Altbecker szomszédságában is volt egy Avar, a Mihály – akinél a budai „Hadastyán egylet” volt otthonos). Üdvözölte az általa is igen tisztelt vendégeket, mert ebben a korban ezek a vendégek nemcsak az Ottnénál, Horváthnál, a „fenti” Avarnál, az Altbeckernél voltak „stamm”-ok, hanem nála is. Az Altbecker, a két Avar főként halas vendéglő volt – mind a három a pestiek „mágnesese”; amit adtak: étel, ital mindig friss és jó volt. Ismerték vendégeiket, a vendégek gyengéit, szokásait. A tanuló borfiú, kiszolgálólány holtig náluk maradt, mint ahogy a vendégek is

csak holtukkal maradtak el. Egy pesti pályatárs egyszer megkérdezte az egyik Avartól, mivel kötik magukhoz a vendéget; mire az elárulta az „üzleti titkot”: mi nem szoktuk eladogatni a boltot, mi úgy szolgáljuk ki a vendéget, hogy majd a fiunkhoz is eljöjjen.

A korszó még néhányszor megtette útját a pince és az asztal között, és a közben megérkezett Imre bácsi lovai rosszálló figyelmeztetesként kapartak a kis tér egyenetlen kövezetén. Imre két ujját a kalaphoz érintve megállott a különszobát az ivótól elválasztó ajtóban (eleganciájával kirítt a társaságból), és jóleső szürcsöléssel harapdálta az író úr által átnyújtott két decit.

Reisz Gyula bácsi szigorú tekintettel maga elé meredve, de a szavakat Krúdynak adresszálván mormogta: „Tudtam, hogy ez lesz a vége, sohasem jutunk el a Döckerthez a Beinfleischre.” Krúdy Gyula a vörös postakocsin már valahol a behavazott téli tájakon vágatott hazafelé karácsonyi vakációra, tehát nem hallhatta a szemrehányást – pedig éppen ő mondotta még a forró medencében, hogy néki a London városához címzett Váci körúti fogadóban van délebednél találkozója valami könyvkiadásra vállalkozó nyomdászemberrel. Az óramutató az egyes felé közeledett – a megbeszélt randevút már régen lekészte, és a mulasztás miatt háborgó lelkiismerete (magamról tudom: csak a „rendetlen”-nek ismert ember érez a mulasztások miatt lelkiismeret-furdalást) végül is megnyugodott, mert a mindenkit ismerő Goli a nevezett nyomdászt Krúdyhoz méltatlan „tetűragóként” jellemezte; mondván „előbb kap maga előleget Gellért püspöktől egy álmoskönyvre, mint ettől a hitsorsostól”.

Ezzel azután a dolog „lényegére” tapintott, mert ez idő tájt kiadó még csak akadt – de előleg ritkán.

Horváth uram is megértette Reisz Gyula bácsi mind gyakoribb óra-előhúzgálását – és szerette volna valahogy tapintatosan megoldani a kérdést. Egyenesen az álmodozásából poharához visszatért Krúdy Gyulához fordulva elmondta, hogy a napokban „odaát” volt a nagycsarnokban, és a „kaszinós” Schwarznál vett egy jó bélszín meg egy pár rostbratnit. (Azért hívták a neves mésszárost „kaszinós” Schwarznak, mert a különlegesen nehéz pecsenyehúsokat, főként a hizlalt ürüt nála szerezte be a Nemzeti és az Országos Casino.)

Krúdy felfigyelt. Mikor is volt Pesten, Horváth uram? – kérdezte a korcsmárost. Mindjárt csak ... Ma szerda van – a hét végén, pénteken vagy szombaton. (Az igazi budaiaknak a Pestre való átjárás még a négy híd, a villamos, a propeller korában is olyan, a rendes napirendtől eltérő esemény volt, hogy arra szokás volt visszaemlékezni.)

Most már Reisz Gyula is belekapcsolódott a „tárgyalásba”. „Ejnye, ez valóban érett hús lehet – érdemes lenne meggusztálni.” Horváth uram már indult is a maga komótos lépteivel – közben utasítva a szolgálólányt, hogy szítsa fel a konyhában a tüzet. Biztosra ment – mert ismerte a húst, és ismerte a szakértőszámba vehető vendégeket. Mikor a szobába visszajött, kezében a nagy porcelán tálon a mintegy 8–10 kilónyi hússal, a vendégek a hozzáértő ember kíváncsiságával szemrevételezték az enivalót. Krúdy Gyula egy hatalmas „mastrostbratnit” választott – a vastagsága után ítélve lehetett vagy 60 deka a súlya. Reisz Gyulának a bélszín tetszett; protek-

tori hangon Golinak is rendelt belőle két szeletet. A felvágandó szeletek vastagságát 3 centiméterben határozta meg, és – nem a fölényeskedő vendég, hanem a jó barát hangján – figyelmeztette Horváth uramat, hogy mielőtt a húst a forró zsírba dobják, a külső szélét kenjék meg jól olajjal. Krúdy Gyula viszont azt kérte, hogy jókora hagymát karikázzanak a rostbratnira – de csak akkor dobják rá a húsrá, amikor már félig átsült.

Horváth uram megértőleg bólogatott, és megjegyezte, hogy még az ősszel „vermelt” néhány zsák finom lisztes morva burgonyát, abból szeletel „rósejbnit” – természetesen külön serpenyőben, külön zsírban, mert szerinte csak a szegénykonyhákon sűtik a krumplit a hússal. Ebben a vendégek is igazat adtak néki, és pótlólag még egy szelet rostélyost választva Imre bácsinak, aki a szomszéd szobában állva (hogy fél szemmel „zeug”-ját és a zabos tarisznyával megnyugtató lovait is lássa) szorgalmasan iszogatta a karlócai érsek termését.

Hamarosan friss terítő került az asztalra, hiszen ennyi töltögetés után mégiscsak borfoltos lett a régi – és a kis rokon lány percek alatt felrakta a tányérokat, az evőeszközöket. Krúdy Gyula felállt, hosszú lépteivel az udvarra vezető ajtóhoz ment, hogy utánanézzon a dolgoknak, és kitapasztalja, milyen savanyúság van a háznál. Egy felfedező öntudata csengett szavaiban, amikor visszajövet közölte társaival, hogy van ugyan a háznál uborka, paprika, dinnye, zöld paradicsom a savanyító hordókban, de a maga részéről az otthon taposott nyers savanyú káposztát választotta „garnírungnak”. Reisz Gyula bácsi szájában összeszaladt a nyál a ritka csemege említésére, és Goli számára is azt rendelt körítésnek.

Szegény Goli, aki még alig volt túl az éhgyomorra fogyasztott marhapörkölt emésztésén, megadóan helyeselt – gondolni sem mert a reggel már diplomáciai bonyodalmat okozó szódabikarbónára. A két Gyula – a várakozás idejét csökkentendő – kikotorta zsebéből a kését, ami e korban még a rendes ember teljes öltözékének elmaradhatatlan tartozéka volt. Kinyitották a nagy pengét, a fonott kenyereskosárból egy-egy darab ízes „soroksárit” kiemelve lenyisszantottak egy jó falatot, és villahegyre tűzve, sóban-paprikában megforgatva elkezdték eszegetni.

Végre, amikor már a kettes felé haladt az óramutató – hozták az ebédet. Az író úr és Reisz Gyula bácsi szinte egyszerre mondták: erre érdemes volt várakozni. Goli egy szót sem szólt, de látszott az arcán, kedvére való az „előadás”. Imre nem akart bejönni; tudok én állva is enni, különben is eleget ülök a bakon, mondotta, és a „pultnál” látott neki a nagyszerű falatoknak.

Krúdy Gyuláról már nálam avatottabbak megírták, de megírta ő maga is Rezeda Kázmérról, Szindbádról és a többi, saját magáról mintázott mesealakjáról, hogy a jó marhahúsokat „gusztusosan” tudta fogyasztani. Nem maradt el e leírásoktól most sem, amikor az ínycsiklandozó illatokat ontó, finom ízeket sejtető pecsenye ott párolgott a tányérján. Tempósan evett, élvezettel morzsolta fogaival a porhanyós és mégsem széteső húst. Egy-egy villányi jéghideg nyers savanyú káposzta követte a jókora húsfalatokat, a ropogósra sült rósejbniből elvétele tűzött a villára – a „lisztesekből” inkább a kenyér mellett maradt. Reisz Gyula bácsi a maga porcióját előbb megforgatta a tányéron (vajon egyeneslegesen sütötte-e meg a sza-

kácsné, mert a bélszín készítésénél – amint azt Golihoz fordulva tömören magyarázta – csak egyszer szabad a húst a forró zsírban megfordítani, tehát a szakácsnak „éreznie” kellett, mikor van a „félidő”). Bezzeg nem volt szüksége Golinak sem a Seidlitz porára, sem a szódabikarbónára! Versenybe vetette magát a két húsinyencsel – és nem is eredménytelenül. Talán még hamarabb végzett is, mint a megfontolva evő író úr, valamint protektora, Reisz Gyula. Az asztal mellett álldogáló korcsmáros, amikor már a végéhez közeledett az evés, elégedett hangon mondotta: no, örülök, hogy volt itthon valami kis húsom – mert az uraknak érdemes volt elkészíteni. Az óramutató már a négyes felé tartott véget nem érő útján, amikor újabb kancsó ürmös után megtörtént a számadás; újra vita kezdődött arról, ki fizessen, mert még a vékony pénzü Goli sem akarta, hogy „potyafráternek” nézzék. Végre felcihelődtek, és elbúcsúztak Horváth uramtól. Nem illett volna a korcsmároshoz, hogy pesti szólammal búcsúzzon (legyen máskor is szerencsém), tehát néma kézszorítással „becsülte meg” a vendégeket; az író úr elismerését azzal juttatta kifejezésre, hogy odaszólt Imrének: azután ide ne csődítse a pestieket – főként ne a színháziakat! (lévén Imre standja a régi Népszínház előtti kis terecskén, ahova később a lantos Tinódi szobra került; hol van már a „Nemzeti”-vé avanszált Népszínház; hol van Tinódi a régi terecskéről). Ez tetszett Horváth uramnak, mert ő maga sem nagyon lelkesedett a sokat lármázó és csekély kivétellel keveset ivó, vékony tárcájú színészekért. Később is csak szegény, korán elhunyt Ihász Lajost becsülték erre felé – mert neki senki sem adhatott „fórt” az ivászatban.

Míg a fiákerben elhelyezkedtek, az író úr új eszmét vetett fel: mindenáron be akart menni a Szarvas Kávéházba, ahol ilyen idő tájban megtalálhatta kedves fiatal barátját, Bródy Sándor író fiát, a Bandit. De terve kemény ellenállásba ütközött: Reisz Gyulának elege volt Budából és a „folyadékok”-ból, márpedig az bizonyos volt, hogy az író úr a Szarvasban nem kávét, hanem pálinkát fog rendelni – és ha nincs, a szomszédos hajóskorcsmából hozattat. Tehát odafuvarozták az ősrégi sarokházhoz, ahol a közhit szerint a szerbek nagy vojvodájának, Putniknak a leánya volt a kávésné (azt hiszem, a ház is az övé volt), és némi vita után abba is belenyugodott, hogy Goli – akit Reisz Gyula rangjához illő komoly szavakkal figyelmeztetett a kötelességekre – vágyait leküzdvé mégiscsak a kocsin maradjon, hogy a „sicht-váltásra” ott legyen a Röck Szilárd utcai újságpalota nyomdájában. A jóllakottan baktató lovak szinte ünnepélyes csendben vontatták a kocsit a reggel megtett úton visszafelé, a Múzeumnál befordulva, a Szentkirályi utcán a Balaton híres kiskapujáig. Goli elköszönt, és himbálódzó lépteivel elindult az „ólomkamra” felé (így nevezték a mérgezett levegőjű szedőtermet). Imre is megkapta a fuvardíjat, hiába tiltakozott, mondván, hogy „ennyit még Walder Gyula sem fizet, pedig ő a Pesti Hazai igazgatója”. („Ne hasonlíts engem ahhoz a pénzeszsákhhoz – mondta mély megvetéssel Reisz Gyula –, az két krajcár borravalót ad a felszolgálónak.”)

Miután itt már nem lehetett magukra hagyni a lovakat, a Vilivel még egy rummal „spricelt” feketét küldött ki Imrének, és csendesen belépkedett a kávéházba. Imre pedig, miután a bakon lehajtotta kávéját, a standhoz ment széjjelnézni. Megkérdezte az állandó kocsimosótól, ki kereste, mit akart, van-e rendelés holnapra. Hazahajtotta a lovakat a Magdolna utcai istállóba, felvett egy pótkocsissá előléptetett „Rosswärtert” – ahogyan ebben az időben Pesten a loápolót, a kocsimosót nevezték –, és a bakra ülve elhajtott kissé körülnézni a városban.

Az első „stáció” természetesen a Mester utca és Angyal utca sarkán lévő Arany Angyal volt, mert Lindmayeréknál mindig talált szakmai „előkelőségeket”. Ott ült az ivóban a Liliom utcai puskaműves és a Tompa utcai kályhás társaságában szomszédjuk, Rumbold úr, a Viktória Zászlógyár tulajdonosa, aki arra volt büszke, hogy választások, nagy temetések és más „sokadalmak” idején az ő nevét emlegették legtöbbször, az ő portékája volt a legkapósabb az országban (később még ismertebb lett a név, mert az ő fia volt a magyar futball hőskorának nagy tehetségű bekkje, a Rumbold–Payer-kettős oszlopa), s nem hiányzott az uborkasavanyító Altmann sem, a szomorú véget ért nagy magyar versenylovassá apja. Imre előbb a kasszához ment, üdvözölte Lindmayer nénit – ezt a vendéglők íratlan illemszabálya így követelte attól, aki valahol „stammgast”-nak tartotta magát –, kezét fogott a papucsban üldögélő Lindmayerrel, aki ilyenkor, vacsora előtt azon gondolkodott, hogy a promontori, hegy alatti pincébe hova lehetne még hordót elhelyezni (mert – amint azt a Práter utcai Werner mon-

dotta: „Nekünk, pesti korcsmárosoknak több igaz borunk van, mint a hírhedt pécsi Engelnek hamis:”)

Imrénk érdeklődött, hogy a pályatársak közül ki volt már itt. Megtudta, hogy Luczianovics meg a „nagy Is-ten” (ez volt az örökké így sopánkodó Koszorú utcai híres fiákervállalkozó csúfneve), továbbá Feiser Sándor (aki az ügetőpálya hőse lett, ott is halt meg egy idegtépő végküzdelemben) már elmentek, és nem is jönnek vissza. Hazament már az öreg Marschall, a fiákervállalkozó és vadkereskedő is a fiával együtt – az utóbbi bizonyára szívesen maradt volna még.

Közben a csapos rendelés nélkül hozta a három deci mórít tisztán, amit a jó torkú fiákeres úgy engedett le a torkán, mintha egy évszázad óta szomjazott volna, pedig a kedves olvasó szemtanúja volt, hogy hajnal óta „némi” folyadékot már fogyasztott. A „stammasztalnál” lovakról vitatkoztak, kocsija, lova ebben az időben minden valamirevaló iparosnak, kereskedőnek volt. Imre híres lószakértőnek számított, vitték is lóvásárra magukkal a barátok, tehát kalapban, kabátban odaült, hogy kifejtse a véleményét.

A mézeskalácsos – nehéz, vasalt ládával a vásárokat járó ember – a Noniust dicsérte, a kályhás – vesztére – az Orlovot. No, ki is tört erre Imre, és elmondta a békés polgárt kulimászkeverőnek, füstcsinálónak, kontárnak. Látszik, hogy nem olvassa a Vadász- és Versenylapot – mondotta –, a Sárváry szerkesztő úr megírta, hogy az orosz cár magyar jukkeren jár, pedig az Orlov ménes is az övé. A kandallók mestere békével tűrte a letorkolást; a következő héten akarta kicserélni öreg lovát egy fiatalabbra, és ehhez szüksége volt Imre segítségére.

Még néhány háromdeci, és Imrénk elköszönt a társaságtól. Felkapaszkodott a bakra, de a szarat a Miska kezelte. Elmegyünk Wernerhez a Práter utcába – utasította segédjét –, annak a vén svábnak van a legjobb bora a Josefstadtnban. Kisvártatva – valami „rossz szellem” sugallatára – haltot parancsolt: Hajts a Danihoz, megnézzük, mit csinál a vén csont.

A Dani – teljes nevén Horváth Dániel – külön szám volt ebben a korban Pest életében. Száraz, magas ember, nyugodtan a Ferencvárosba tévedt angol puritánnak nézhetette az idegen. A Liliom utcában volt az üzlete, csak bort mért, hozzá főként parádit adott, de volt még öt-hat féle különböző ásványvize. Bár ebben a korban azt tartották, hogy igazán jó bort csak a sváb korcsmárosoknál talál az ivó ember, de elismerték; a Dani, az más. A hosszú, keskeny, betonos udvar fal mellé állított asztalainál ott találta az ember az egész FTC-t; idejtek „stációzni” a Körút és Mester utca sarkán lévő Széchenyi Kávéházból, a törzshelyről. Fegyelmezett társaság voltak, Malaki Miska bácsinak még a szemöldökét sem kellett összevonnia figyelmeztetőként egy-egy mérkőzés előtti estén, hogy elég a folyadékból.

Dani bácsiról kevesen tudták, hogy zsidóember, de a borairól mindenki tudta, hogy azok „pogány italok”; mindenekelőtt tisztességes ember volt és csak azután üzletember. Imre belépett az első szobába, az ivóba, kalappal a kézben (ahogy akkoriban csak Szirmai Imre és a pesti fiákeresek, no meg néhány száz utánzójuk szokása volt) köszöntötte a társaságot, megrendelte az obligát háromdeci, és poharát kézbe fogva odaült a gazda asztalához, aki azzal is kifejezésre juttatta, hogy nem azo-

nos a sváb borkorcsmárosokkal, hogy otthon sem hordta a mesterséget jelző kék kalikó kötényt, hanem olyan elegáns molnárszürke ruhában ült ott, mintha éppen most jött volna a Nemzeti Színház előadásáról. Barátságatlan szervusszal fogadta a régi barátot, amit az a reggel óta elfogyasztott „tréberek”, sörök, ürmösök, rumos teák és feketék, továbbá a különböző borok egyre inkább látható hatásának köszönhetett. Dani bácsi a beszélgetési kísérletek előtt rövid igen, nem, hm és más, semmi esetre sem biztató válaszokkal tért ki. Imrénk már szívesen elvonult volna, de ez szégyenletes megfutamodásnak tűnhetett, s ezt egy pesti fiákeres szakmai becsülete nem engedte. A kiürült poharat megkocogtatta, és a kimérő fiúnak intve megrendelte a második háromdecit is. Dani bácsi megvárta, míg újra ketten maradtak az asztalnál, és a szigorú apa hangján rászólt a vihart már régóta váró vendégre: Nem szégyelled magad, mindennap ennyit inni – zsidóember létedre. Imrénk úgy lehajította a fejét, mint mikor a régi szép Baross utcai, Lujza utcai vagy óbudai verekedéseknél valaki jól tarkón vágta. Mártírásszony a feleséged – folytatta Dani bácsi. Nem vagy te ember, szégyene vagy a mesterségednek. Hősünk érezte, hogy ez már túlzás, de Danival nem volt szokás vitatkozni. Két ujját „stesser”-jének széléhez emelve, le-történ lepdelt le a színről. Az utcán, a letakart lovak mellett ácsorgó Miska pillanatok alatt „marschbereit”-tette a járművet, felült a hallgatag góré mellé. Menjünk haza – adta ki az utasítást Imre –, hajts végig a Liliom utcán. De mire a Tűzoltó utca felé közeledtek, meggon-dolta magát. Eszébe jutott, hogy benéz a Ferenc körúti Scheibnerékhez. Ez a derék, szorgalmas sváb korcsmá-

rospár nemcsak becsületességéről, jótékonyágáról, jó konyhájáról és tiszta borairól volt nevezetes, hanem arról is, hogy minden lehető és lehetetlen alkalommal összekaptak, és amelyik előbb férközött a nagy trancsírozókészhez, az hajtotta ki élete párját a Körútra, akár éjszaka volt, akár nappal. A „pucceros” Grünfeld vagy a címtáblás Kovács volt ilyenkor az a menedék, ahová az üldözött igyekezett, de volt olyan eset is, hogy a szemközi Mária Terézia laktanya őrségén tört át a fegyvertelen fél. Sőt a törzsvendégek elbeszéléseiben volt olyan fejezet is, amelyben Scheibner mester az Üllői út és Kisfaludy utca sarkán lévő Paradicsom Kabarében tudott csak egérutat nyerni, mert az erkölcseire sokat adó élete párja ilyen lebujba, amelyet még a Bakáts téri templom főtisztelendő ura is Szodomához hasonlított pár hét előtti szentbeszédében, be nem tette a lábát. De ez a „kikötő” később, egy-egy újabb csatánál erős argumentum volt szegény Scheibner ellen.

A balsorsban fogant Imre a legrosszabbkor érkezett Scheibnerékhez. A csata már lezajlott, a színen a még lihegő győztes, a Frau Rézl ült a családi asztalnál, és kandi szemmel leste, mit csinál a csapos, a pincér, de egyik szeme a konyhán volt, nehogy a szakácsné és a konyhalányok azt higgyék, a nagy vihar után szabad a vásár. Imre rögtön felismerte a helyzetet: a mérőpultnak támaszkodva vette kézbe az automatikusan jelentkező háromdecis poharat, és éppen csak köszönve, kihívóan kezdte fixírozni Rézl asszonyt, ezzel juttatva kifejezésre a férj iránti szolidaritását.

Nos, itt olyan ellenfélre akadt, aki „vette a lapot”. Scheibnerné nem várta meg, míg beleköt ez a „Pferde-

schinder”, hanem vörösvári dialektusban, gúnytól csepegő hangon röpítette felé a kérdést: Talán a kollégáját keresi? Imre a kiürített poharat hátranyújtotta a csapos felé megtöltés végett (ezzel mintegy dokumentálva, hogy a teret nem adja fel, következzen bármi), s kapásból odavágta: Tudtommal a maga férje nem fiákeres, csak bormérő. Ez mázsás gorombaság volt, felért azzal, amikor az akkori társadalmi színművekben az intrikus a hős képébe vágja a kesztyűt. Az asszony hirtelen nem is tudott visszavágni. Hogyan, az ő férje, Adolf Scheibner Ferenc körüti vendéglős, akivel az FTC elnöke, doktor Springer Ferenc előljáró úr nemcsak a választások idején, hanem minden találkozásnál kezet fog, akihez a jó öreg Neumann doktor bácsi is át-átjön a VIII. kerületből, pedig annak a fia, valami Molnár Ferenc, híres íróember, ennek a kocsisnak csak bormérő? Keresd elő az urat! – kiáltott a csaposra (az „urat” teljes mértékben hangsúlyozva) –, mondd meg neki, kéretem, jöjjön haza, mert van itt egy részeg kocsis, akít te egyedül nem tudsz kidobni. A fehér asztalos szoba vendégei, látva, hogy itt új vihar kerekedik, készülődni kezdtek hazafelé, és Imre, aki azért jött, hogy nagy bánatában nézője legyen egy vidám családi jelenetnek, érezte, hamarosan szereplője lesz egy kiadós verekedésnek. Erővel bírta volna, de kedve nem volt hozzá, mert biztosra vette, hogy másnap a verekedés híre elmegy Horváth Danához, és már érezte a szemrehányó tekintetet, amelyet oly nehéz elviselni. A fogyasztott ital árát az asztalra dobva megindult az ajtó felé, fogai között mormolva az „alte Hex” és a „Biskure” címzéseket. Scheibnerné sem hagyta válasz nélkül a kedves jelzőket, és – bár tudta, hogy a

szomszéd, a derék Grünfeld pucceros rossz néven veszi – Imre után kiáltotta: Häng, di' auf, tu Saukerl!

Miska nem várt utasítást, mihelyt a gazda a bakon volt, elindult hazafelé, anélkül hogy a Mátyás tér sarkán lévő Pléhkrisztushoz hajtottak volna a máskor elmaradhatatlan „Schlaftrunk” okából. Imre pedig bánatosan állapította meg, hogy ez a szépen indult nap elég csúnyán végződött.

De most térjünk vissza a Szentkirályi utcában elhagyott Reisz Gyulához. A Balatonban a hátsó bejárat mellett lévő konyha személyzete, a kávéfőző, a kézilányok, valamint a konyha előtt ácsorgó pincérek a szakma kiválóságát megillető tisztelettel fogadták. Egyenesen a „családi asztal”-hoz ment, és meleg kézfogással üdvözölte a kollégát, az öreg Tihanyi Józsefet. Helyet foglalt, öreguras tempóval megtörölgette a „zwickerét”, és körülnézett. Láta, hogy Kekus asztalánál „telt ház” van, azt is látta, hogy Kekus a szokott világfájdalmas unalommal néz el társasága felett, de amikor tekintete összevillant a keresett férfiúéval, szinte kamaszos öröm csillogott mindkettőjük szemében. Kekus nyugalmat színelve megvárta, míg Gyula bácsi megitta a félbarna szűrt kávé, ami Tihanyinál valóban „kávé” volt még abban a cikóriás világban is. Közben szakmai dolgokról beszélgettek. Tihanyi invitálta Gyulát, nézze meg, milyen kávékat kapott külföldről. Barátja, Riedl, a bécsi híres Royal-kávés hívta fel a figyelmét az új forrásra, amely ugyan valamivel drágább a szokottnál – de ez az-

után-kávél Gyula bácsi – bár a téma izgatta – most nem azért jött, hogy Tihanyi valóban ingyencségekkel zsúfolt raktárát szemlélgesse. (Pedig a Balaton kávéjának egyetlen igazi, nagy öröme volt, ha egy szakembernek mutogathatta a raktár ritkaságait. A raktárba még családtag-nak is csak külön engedéllyel volt szabad belépni – a kulcsot többnyire magánál tartotta.) Gyula bácsi tudta, hogy vét a barátság és az illem ellen, ezért dörögve mondta: sajnós, most dolgom van. Tihanyi tudta, hogy ez a „dolog” miből áll. Megértő ember volt, megbocsátó mosollyal vette tudomásul, hogy ennek a szerinte is kiváló szakembernek ilyen emberi gyengéi vannak.

Míg a derék férfiú fejcsóválva filozofált, a két ellenfél már szemben ült egymással. Nem a kártyaszobában, hanem az ún. belső hajóban „terített” Vili a partihoz. Kekus itt feleslegesnek tartotta kijelenteni, hogy „hat à öt”, mert ismerte partnerét, tudta, hogy tempós, lassú játéka mellett a hat parti így is, úgy is eltart hét óráig – azon túl pedig Reisz Gyula nem játszik. Reisz Gyula nyugodtan keverte a paklit, Kekus pedig – ezzel is kifejezve, hogy sem politikai, sem vagyoni tekintetben nem tiszteli a tekintélyeket – ötforintosával a kézben sürgetőleg rászólt a partnerre: „tegye már be a stakest”. Ez a követelés kifejezte, hogy „hozom”-ra elvből nem játszik, de azt is, hogy nem bízik semmiféle ellenfél bonitásában. Gyula bácsi a megkevert paklit az asztal közepére helyezte, és a legkomolyabb arccal előhúzott a mellényzsebéből egy ötkoronást. Ezzel elkezdődött a szokott, mondhatnánk tradicionális előadás, amelyet főként a mindkét oldalra felvonult kibicek szórakoztatására szánt

a tréfát kedvelő Reisz Gyula. Már előre mosolygott bajusza alatt, szinte szürcsölve élvezte, hogy az elkövetkezőkről hogyan fog beszámolni holnap Szomaházinak, Guti Somának, Rákosi Viktornak és a New York többi, kártyát és ugratást egyformán kultiváló író és újságíró vendégének.

No, gyerünk, gyerünk – szólalt meg ingerülten Kekus, aki érezte, hogy ugratás készül, viszont nem tudott nyugalmat erőltetni magára. Tegyen be és emeljen – mondta emeltebb hangon; mire Gyula bácsi fejét ingatva csak ennyit felelt: „maga mondta, hogy à öt”.

De nem korona, hanem forint, vágta oda Kekus; Reisz Gyula hivatkozott arra, hogy az érvényben lévő pénznem a korona, mire Kekus azt ajánlotta, hogy akassza fel magát azzal a hájas Wekerlével együtt. Jött a második argumentum: Reisz Gyula sokallta a 10 koronát, mondván, hogy ez meghaladja anyagi erejét. Erre Kekus néhány, a szakmát egyáltalán nem dicsőítő jelző kíséretében odavágta: 5 koronába játsszon a „zutragereivel”. Ezzel fel is állt, hogy visszamegy a társasághoz. Gyula bácsi feddő hangon rászólt: „Kekuskám, ez a barátság? Üljön vissza szépen, majd csak kiguberálom a többit is.” Az ötkoronást visszatolta a mellényzsebébe, és az újból leülő Kekus tízese mellé kitett egy tízkoronás aranyat. A mindenkinél babonásabb Kekus most már vadul kitört: „Menjen a fenébe az aranyával – tegyen be papírt!” (Tudni kell, hogy Kekusnak sohasem volt pénztárcája, és valamennyi zsebe lyukas volt.) Végre Reisz Gyula – kiélvezve a start előzményeit – elővette a nagy pénztárcát, és egy zsíros, már ragasztóval foltozott papírtízzet fektetett az asztalra. Kekus szinte reszketett a

dühtől, de már nem akarta tovább feszíteni a húrt – és az első akadályokon túljutva, megkezdődött a játék.

Krúdy úgy mondta volna, hogy valami pajkos dzsinn bújhatott be a kéményen keresztül a fajanszos falú Balatonba ezen a téli délutánon. Reisz Gyula kezébe „dőlt” a kártya, és a negyedik parti előtt a tőke nélkül maradt Kekus – harminc koronával indult – rászólt a pénz betetésére várakozó partnerre: csak keverjen – majd mindjárt hozom. Gyula bácsi kevert, kevert, és amikor Kekus ingerülten megkérdezte, hogy meddig kever még, nyugodt fahangján megszólalt: „Maga mondta, hogy keverjek – várom, míg hozza a stakest.” Kekus végignézett a kibiceken, akik közül egyedül Pázmándy Dénes látszott megvághatónak. „Adjon egy ötöst, majd parti után visszaadom” – szólt a gyűlölt asztaltárhoz. „Kekuskám, mindössze egy tízesem van” – válaszolt védekezőleg az ez idő tájban többnyire „vékonyan” eleresztett politikus. „Ne okoskodjon, adja ide” – mondta Kekus olyan követelő hangon, mintha legalábbis valami letétjét venné vissza.

A rossz „lauf” nem engedett – és már fél hét előtt elveszett Pázmándy Dinkó bácsi „verejtékes” tízese is. Kekus látta, hogy meddő kísérlet lenne Reisz Gyulát rábeszélni a „hozom”-játszmára, megvető pillantást vetett partnerére, a kétoldalt ülő kibicekre, felállt, és elindult asztala felé. Gyula bácsi komoly hangon utána szólt: „Várjak?” – mire újabb „akassza fel magát” volt a válasz.

Reisz Gyula – jóvá akarván tenni az előbbi udvariatlanságot – nyugodt léptekkel elindult Tihanyi asztala felé. Helyet foglalt az öreg baráttal szemben, és meg-

kérdezte, járt-e délelőtt a Belvárosban. Mint bennfentes, tudta jól, hogy a Balaton-kávés a déli órában a Belvárosban korzózik, és a Kígyó utcában megszemléli Nikászi boltjában, hogy milyen ínycsalatokat szerzett ez a valóban hívatott csemegés. Nikászi délelőtti postájában volt csomag Orsováról a leggyönyörűbb kaviárral, Prágából a híres Steyskal hentes által pácolt sonkával, virslijét a bécsi Piovari küldte, a remek juhtúrót ízléses parafa hordóban az ügetőlovairól híres báró Lipthay Guidó örökösei Barsfűssről, a vaját Frigyes főherceg uradalma Teschenből (hiába mondta a gazdasági igazgató, hogy éppen olyan jó a főherceg bélyi vaja – a konzervatív Nikászi ráfelelte: „lehet, de azért küldje a teschenit”). A pörzsölt paprikás szalonna garantáltan Debrecenben „termett”, a kolbász csabai volt; szardíniát csak portugált tartott; a heringidény különlegességeit Warhanek Hamburgban tette postára – és már a postás is tudta, hogy a Pozsonyban feladott, diós és mákos patkót tartalmazó csomagot még véletlenül sem szabad a dél-franciaországi vagy az olasz olasz sajtók pakétája mellé tenni. Tihanyi József nem a „pultnál” nézte meg a friss árut, hanem Nikászi felhívására mint „Geschäftsfreund” részt vett a raktárban a posta felbontásában. A két „gourmand” az igazi szakértő szemével vizsgálta az új kincseket – és a kávés tucatnyi csomaggal és csomagocskával tért vissza a déli egészségügyi sétáról. Amit hozott, az nem került sem a kassza, sem a konyha jégszekrényébe, hanem a raktárba, s csak akkor került elő, ha olyan vendég érkezett, aki – ismerve a házi szokásokat – az üdvözlésére siető Tihanyi bácsitól megkérdezte: van-e valami jó falatja, mert nincs kedve va-

csorázni menni. Ilyenkor felcsillant a jó öreg szeme; repült a parancs a Vilinek, a Józsinnak, a Károlynak, pillanatok alatt ott volt az asztalon a nehéz damasztterítő, a Balaton híres szép porcelánja és evőeszköze. Mindezekelőtt a remek „nyolcéves”, azaz a raktárban nyolc éve pókhálósodó demizsonból a valódi szerémségi szilvórium érkezett, utána az ízlésesen szervírozott hering vagy szardínia az obligát vajjal és citromszelettel, majd a ropogós, jól megvajazott császárszemle sonkával, császárhússal, kicsontozott karajjal – körítve znaimi uborkával. Tésztaféleséget a diabetikus Tihanyi nem adott a vendégnek (gondolva, hogy az másnak is éppen olyan ártalmas), ellenben asztalra került egy csodaszép almával telt ezüstkosár és mellette deszkalapon a rokfort, a gervais, a dörripusztai – méltó befejezésként a „könnyű” menünek. Bort is választhatott az ingyenc: Tokaj sok-sok évjáratából, de kaphatott lacrimae Christit, szalmafonatos üvegében ékeskedő chiantit, nehéz bordeaux-it, esetleg spanyol bort, továbbá a rajnaiak egész sorát. „Pezsgős” vendég ritkán akadt a Balatonban, de ha kellett, Roederrer vagy Mumm töltéséből is elővett Tihanyi néhány palackkal. (Sokszor előfordult, hogy a Nemzeti Casinóból Neuser vagy az Országosból Müller, esetleg a Lipótvárosiból Kedvessy átszalajtott valakit a Balatonba valami különleges rövid italért, ha Löwensteinék vagy Quitnerék boltja zárva volt, náluk pedig hiányzott – mert Tihanyinak többnyire volt belőle.)

A családi asztalnál felszolgáló Vili maga is regényes alakja volt korának. A Kerepesi út 8. alatt Weingrubernél tanult Tihanyi keze alatt, és közismert volt nemcsak a szakmai, hanem a politikai, művészeti – elsősorban

pedig (elképzelhető okokból) az irodalmi körökben. Mühlbeck, Jankó és a kor nagy karikaturistái számtalanszor megörökítették alakját a hetilapokban megjelent fejleceiken. Szellemessége valódi pesti „esprit” volt, ezért nem szerette Krúdy (holott néhány „bemondása” mosolyra derítette a várost), ellenben az éjszakai vendég, a szakállas Ambrus Zoltán csak a kedvéért hagyta félbe az olvasást vagy a betűk szakadatlan rovását – néha akár egy órára is. Mindkét íróval volt közös témája: a lóverseny – amiben óriási szakértőnek hitte magát, de még a játék, a fogadás elemi fogalmaival sem volt tisztában. Tippekre vadászott – és ha két tipp között kellett választania, még véletlenül sem a „jóra” tette az ötösét.

Életében mindössze kétszer nyert komolyabb összeget; mindkét alkalommal bő olasz nadrágot, selyemmel szegett barna bársonykabátot húzott, Lavallière-nyakkendőt kötött, fejébe széles karimájú Borsalinót csapott – és elutazott. Első útja Bécsbe vezetett, ahol – mint monddta – néhány hétig szórakozni akart. De „véletlenül” éppen verseny volt; a jó barátok negyednap „utánvét-tel” küldték haza, csendesen beállt a standjára, és a kérdezősködőknek bejelentette: csupán azért jött előbb haza, mert nem tud a Balaton nélkül élni... Másodszor Velencébe ment; magával vitte a gazda süketnéma fiát, az akkor 16–17 éves Tihanyi Lajost, akit imádott. Ez az út a jó Vilire nézve halálosan unalmas volt. Ifjú útitársa a vérbeli művész megértésével órák hosszat szomszjas szemmel nézte a Dóm, a palazzók csodálatos freskóit, a reneszánsz építészet csodáit, a Cà d’Orót, a Canale Grandén a Rialtót, a megtekinthető műkincseket.

Vili művészdjuszttírunijában elmerengve nézelődött nem a tenger, hanem a Mestre felé, ahonnan majd a vonat elindul véle Budapest felé, és újra nyelheti a Balaton füstjét, újra láthatja a „Balaton-i” galériát, kimehet a versenyekre, finanszírozhatja az írókat, „ha baj van”. Élete végéig mesélt az útjáról (a kudarcos bécsiről hallgatott), és a felfedező mecénás módján hangoztatta, amikor Tihanyi Lajos már híres festő volt, hogy a velencei úton ő szerettette meg véle a művészetet. (Szegény Vilit a náci, a nyilas horda pusztította el – hajóról hajították a Dünába.) Ha valaki 1920 után külföldről – főként Párizsból – jött haza, Vili csak Tihanyi Lajosról érdeklődött tőle, és ha vesztére azt mondta: „nem ismerem” – Vili szemébe mondta: „maga sem intelligens ember”.

Gyula bácsi és Tihanyi az est hátralévő óráit beszélgetéssel töltötték el. Volt miről beszélniük, mindkettő olvasott, tanult ember volt – „jelesen végezték” az élet iskoláját! Ismerték az embereket, nagy élvezet volt hallgatni jellemzéseiket, a kor jeleseiről alkotott véleményüket.

A jóízű beszélgetés során előkerültek a múlt és a jelen figurái – még hozzá milyen figurák! Mi mindent tudott ez a két, egész életére füstös falak közé zárt férfiú csalókról és megcsaltakról, jellemes szegényekről és jellemtelen gazdagokról, tudós slemilekről és üresfejű kérdőktől, megközelíthetetlen és megvásárolható „úriaszszonyokról” és leányokról! Tihanyi volt a zárkózottabb, de fénylő „brill”-jén át jól látta az embereket, sőt a

maga módján még élvezte is apró-cseprő csínytevéseit. Hangosan kacagtak, amikor Laky-Bakits János – ez a már említett kitűnő figura – odaült melléjük, és elmesélte, hogyan vett „revansot” a házakat gyűjtő Schwarz „úron”, aki – ellentétben Tafflerrel vagy a Deutsch Samuel-céggel – nemcsak a darabszámra ment a „gyűjtés”-ben, hanem hiúsági kérdést is csinált abból, hogy házai szépek legyenek. Ez a Schwarz bácsi nem volt uzsorás; tisztességes kamatot szedve tisztességesen kezelte az ügyfeleket, legfeljebb némi „kezelési” költséget számított. Igaz, ez a kezelési költség – hogy is mondjam csak – bizony sokszorosan felülmúlta a törvényes kamatokat. Szerette az adott kölcsönökre a nyomós fedezetet. Mindig fájlalta, hogy a magas arisztokráciából nem tud komoly komittensekre szert tenni, mert szerinte csak az volt „komoly”, akinek a telekkönyvi lapja tiszta volt, és váltóival sem házaltak a pénzügynökök városszerte. Állandóan unszolta Laky-Bakitsot, szerezzen neki üzletfeleket, hiszen megfordul mindenütt, ahol az előkelőségek. (Persze jól tudta, hogy Laky-Bakitscsal kapcsolatban ez a „mindenütt” a kaszinókra nem vonatkozik.) Laky-Bakits egyszer egy felvidéki báróról megtudta, hogy pesti telelése alatt az „éppen” ráérő nyári színekori operett primadonnájánál „melegedett”, és bizony ez a melegedés elég jelentős anyagi befektetéssel járt. A bárónak volt Liptóban nagy vagyona – de volt otthon egy kissé idős felesége is, az pedig úgy ült a krajcárokon, hogy a keresztes hadjáratban is részt vett vitéz ősök ivadéka csak reszkető inakkal mert választások, tisztújítások idején „alkományos költségekre” néhány ezer forintot igénybe venni a „közösből”, és ha túllépte a keretet, csak a leg-

közelebbi termésből tudott fizetni, abból is úgy, hogy a gazdatiszttel és a terményfelvásárlóval összejátszva, az élettárs számára külön elszámolást készítettek, néhány ezer mázsa búza vagy pár száz hektó bor ára külön „futtott” a differencia elintézésére. Ez a téli kirándulás még a szokottnál is nagyobb lyukat ütött a kasszában, és a fedezetről sürgősen kellett gondoskodni. A báró a herceg-prímás udvarából ismerte Laky-Bakitsot, hozzá fordult diszkrét tanácsért és segítségért. János bátyánk – természetesen baráti alapon – készségesen összehozta a hitelképes férfiút Schwarz úrral, az utóbbinál kikötött némi részesedést, míg a bárótól egypár száz forintos váltó zsrálását kérte, mint az urak között szokásos – magától értetődően „revansig”. Az egyik bank készségesen leszámította a zsrált váltót, amelyet azután a bárón be is hajtottak később. Schwarz úr a pénzt lefizette a bárónak, vissza is kapta aratás után, míg János bátyáknak azt mondta, hogy sajnos az üzlet rossz volt, de azért majd ad valamit, ha kell. Laky-Bakits nem volt kicsinyes – különösen nem, ha pénze volt, s akkor véletlenül volt bővében –, tehát elfogadta a terminust. De Schwarz úr később sem fizetett; hol házat épített, hol nem volt mobil pénze – a végén fillérekkel szúrta ki a jó üzlet közvetítőjének a szemét. Laky-Bakits nagy erejű ember volt, de erejével sohasem élt vissza, nem használta gyengékkel szemben. (Bezzeg „oroszlán” volt, ha felvágós „kra-kélerre” akadt!) Nem vett elégtételt az idős üzletembereken – pereskedni sem lehetett, mert papíron nem volt megállapodása, L. bárót pedig nem hívhatta tanúnak a provízió ügyében, hiszen ez „úri szolgáltatnak” vélte a közvetítést. Laky-Bakits tehát megtörölte az orrát – és

várta az időt, amikor kedvére való elégtételt vehet a pénzemberen, olyan elégtételt, amely azt országSZerte nevetségessé teszi.

Az alkalmat egy év letelte után maga Schwarz úr szolgáltatta. Kisebb kölcsönökkel kibékítettnek vélte Laky-Bakitsot, és a törzsasztalnál újból elkezdte kapacitálni, hozzon néki valami jó ügyfelet, és ezúttal bőségesen kipótolja azt, amit előzőleg elmulasztott. Laky-Bakits folyton biztatta, míg végre egy napon, népes kávéházi társaság előtt – szavait nem is egészen Schwarzhoz intézve – elmesélte, hogy Magyarország egyik leggazdagabb uránál állandó a pénzügyi zavar, mert vasút- és hajóépítés, gyáralapítás, mezőgazdasági gépesítés, kulturális intézmények támogatása miatt immobil. Schwarz úr félrehívta Laky-Bakitsot, és szemrehányó hangon megróttá: miért kell az ilyesmit kibeszélni, miért nem szól neki, miért nem mutatja be a megszorult embernek. Kétszer is megkérdezte, kiről van szó, de Laky-Bakits begombolkozott: nincs joga közölni a nevet. Schwarz úr kapacitálni kezdte, beszéljen azzal az úrral, és hívja fel a figyelmét, szívesen áll a rendelkezésére. Laky-Bakits sajnálkozva mondotta, hogy ferencjózsefje, sőt felöltője is zálogban van (ez az állítás szent igaz volt), nélkülük pedig nem akar e nagyúri ismerős elé állni. Pillanat alatt volt e célra nélkülözhető pénze Schwarz úrnak. Most újabb kifogással állt elő János bátyánk: összehozza őket, de ő nem tud ezzel az úrral beszélni. Schwarz fölényeskedve intett; beszélt ő már a Schwarzenberg, a Taxis hercegekkel, a Szapáry Pali gróffal; Laky-Bakitsnak nem kell beszélni, az ő feladata csak a bemutatás. Laky-Bakits félórai beszélgetés után a telefonhoz ment; mikor

visszajött, félrehívta Schwarz urat, és megmondotta, holnapután déli egy órára öltözzön feketébe, keressen egy jó gumirádlert (Schwarz úr még a villamostársaságtól is sajnálta a 6 krajcárt!), és jöjjön érte a Balatonba, odavezeti a főrangú úrhoz, ígéretéhez híven bemutatja Schwarzot – de mint előbb is mondotta, semmi másra nem vállalkozik.

A derék házgyűjtő a mondott időre a Belváros egyik legelegánsabb „zeug”-ján jött Laky-Bakitsért. Beültek a kocsiba, és Laky-Bakits az órára nézve utasítást adott, hogy miután kissé még korán van, kocsikázzanak végig az Andrássy úton. (Az öregúr imádott kocsikázni – pláne a Schwarz pénzén!) A turné végén kiszólt: hajtson az Akadémiához. A hatalmas épület előtt megállította a kocsit, és a nagy üzletet sejtő, izgatott Schwarz urat a kis előkertbe vezetve odaállt az Akadémia alapítójának szobra elé, meghajtotta magát, és széles gesztussal megszólalt: „Gróf Széchenyi István úr – Schwarz Hermann pénzkölcsönző. Nos, beszéljen a gróffal kedvesem, ha tud.” Ezzel faképnél hagyta a szoborhoz hasonlatossá merevedett jeles financier-t, aki rögtön látta, hogy a vén csínytevő revansot vett rajta kicsinyességeért. Első gondolata az volt, hogy ha Laky-Bakits bárhol elmesélné az esetet, kerekén letagadja, elvégre egy sokszoros pesti háziúr csak szavahihetőbb. De ezt a tervét Laky-Bakits eleve megghiúsította: amikor Schwarz úr széjjelnézett, már körülfogta tucatnyi ismerőse, kiket barátunk előre odacsődített, és kacagástól fuldokolva, dülöngélve kérdezték: tudott-e beszélni a nemes gróffal, csinált-e üzletet. A derék Schwarz úr sohasem kérte fel többé János bátyánkat közvetítésre, sőt holtig kerülte; az eset híre

szerteszállt az országban, és szállóige lett: „elbeszélgett, mint Schwarz úr a Széchenyivel . . .”

Laky-Bakits százszámra volt hőse, tervezője legendás csínyeknek, még késő öregségében is rettegésbe ejtette azt, akire megharagudott, derűt keltve mindenütt, ahol megjelent. Kifigurázta a nagyképűeket, és mint mondotta: megbüntette a kicsinyeseket. Tihanyi bácsival is „kitolt” egyszer, pedig szíves beszélgető partnerek voltak, sőt ő volt az egyetlen Balaton-i vendég, akivel ez a zárkózott kávé tegeződött. Az esetet Laky-Bakits így mesélte el, hitelességét Tihanyi sógora és üzletvezetője, a minden vendégénél bohémebb Györki Náci is bizonyította.

Egy napon János bátyánk teljesen pénz nélkül állott, még a vacsorára sem volt fedezet – naptárában a pezsgős, gumirádleros, dalidós, kártyás napok mellett ilyen nap is akadt. Amit sohasem tett, Tihanyihoz fordult egy 20–30 koronás kölcsönért, de a kávé elveinek hangoztatásával egy fillért sem adott. Laky-Bakits reménytelenül üldögélt a kávéház közepén, és szomorú gondjai ellenére is mindenre kapcsoló agyával észrevette, hogy a „politikai asztal” tagjai ezúttal nagyon kiöltözöttek – még a Kekus is – a szokott nyolc óra helyett már hét előtt testületileg távoznak. Megkérdezte Vilitől, hova tart a társaság, mire felfedték előtte a titkot: Gál Lajos lett a képviselőház elnöke, és az új „kegyelmes” tiszteletére nagy társas vacsora lesz a Pannoniában. Mint szikra pattant ki János bátyánk agyából a bosszú gondolata a megtagadott kölcsönért. Átment a szomszédos Mátyás király kávéházba, és kilenc óra után felhívta a Balatont. Tihanyi urat kérte a telefonhoz. A kávé je-

lentkezett, mire Laky-Bakits – Gál Lajos jól ismert reszelős hangját, krakogását utánozva – megkérdezte, ha a bankett után, úgy éjfél tájban a társaság 15–20 tagja átjönne, tudna-e néhány tál szendvicset felszolgáltatni. Tihanyi mindenekelőtt tiszteletteljesen gratulált a megérdemelt pozícióhoz, és szívélyesen közölte: boldogan áll az új kegyelmes úr rendelkezésére. Megkérdezte, hol teríttessen – mire a „kegyelmes” úr azt az óhaját közölte, hogy üríttesse ki a kártyaszobát, mert a pezsgő mellé felköszöntők járnak, ezek pedig furcsán hatnának az éjfél után is forgalmas kávéház közepén vagy oldalszárnyában.

A készséggel vállalt kis utóbankett lázas tevékenységet szült a kávéházban. Először is a kártyásokat telepítették ki füstös fészükéből, ami sok morgással, elégedetlenséggel járt. De a protestálás nem segített, a takarítónők nekiláttak szellőztetni, felmosni, leporolni – míg a „konyha” Tihanyi bácsi vezényletével bontotta a finom szardíniát, a szardellagyűrűket, garnírozták a legfinomabb pácolt heringet, szelték a sonkát, a szalámit, vagdalták a keményre főzött és hirtelen lehűtött tojásokat, díszítették a tálakat, amelyeket a Rónai testvérek, Kovács E. M., a Fürdő utcai Braun, de még maga Nikászi is büszkén állíthatott volna a kirakatába. Éjfél előtt már minden készen volt; egy mellékasztalon 10–12-féle snapsz, a vödörben bejégelve a pezsgő és az ásványvíz, az asztalra készítve a bordeaux-i vörös és az egri bíkavér. A kávé büszkén nézett körül a rapid előkészített díszasztalon – semmiben sem talált hibát. A hajszától kissé fáradtan leült törzsasztalához, és észrevette, hogy Laky-Bakits lehorgasztott fejjel még mindig vagy már

újra ott ül a helyén. Tihanyi bácsi érző szívű ember volt, már bánta, hogy megtagadta kérését, hiszen Laky-Bakitsot még a Kerepesi út 8. alatti Weingruber Kávéházból, főpincér korából ismerte; hűséges vendége volt „nyitás” óta a Balatonnak, ha voltak is néha-néha furcsa dolgai, mégiscsak sok szolgálatot tett az „üzletembernek”, sok jó vendég szokott ide általa.

Tihanyi mind gyakrabban nézte az órát, már túl voltak az éjfélén, negyed egy, fél egy – és a vendégek még mindig késnek. Végre úgy háromnegyed felé áttelefonált a Pannoniába, nézzék meg, folyik-e még a bankett, oszlik-e már a társaság. Csodálkozva hallotta a választ: az angol terem réges-régen üres, az urak már másfél órája elmentek haza. Nem tudta, elfelejtette a kegyelmes úr a rendelést – vagy pedig? Szörnyű gyanúja támadt: lóvá tették!

Szállingóztak már az éjfél utáni vendégek: a nagy Dunaparti hotelek személyzetének tagjai a fárasztó esti hajsza, a sok felszolgálás után itt végre kiszolgált vendégként ülhettek, uras magatartásukkal szinte kihangsúlyozták a maguk és vendégeik közötti, jólneveltségben megnyilvánuló különbséget. A pincérek végigkínálták a vendégeket, sok jó falatra akadt átvevő – egy tálalt pedig a családi asztalra tétetett Tihanyi, és odainvitálta a „búsuló juhász” új variációjához, a „búsuló kávéházi vendég”-hez modellnek alkalmas Laky-Bakitsot, felszólítva, fogyasszák együtt a jó dolgokat. Jánosunk átült, szemben a gazdával nekilátott az evésnek, az ivásnak. A gőzölgő finom fekete elfogyasztása bánatos hangulatba ringatta, és felállva az asztaltól, elindulóban odaszólt vendéglátójának: „Józsikám, igazán jó ember vagy

– hidd el, már meg is bántam, hogy beugrattalak ebbe a mókába . . .”

Tihanyi József bölcs és nyugodt ember volt, de az önuralomnak is van határa. Hullott a sértés, a gorombaság a kijárat felé haladó úriemberre, de az, a bibliai Lótné történetének ismeretében, nem fordult hátra. Hosszú időt hagyott a harag elpárolgására, végül egyszer egy sereg előkelő egyházi férfiút és környezetét maga előtt beteretelve jelent meg ismét a Balatonban. Az ilyen társaságot a kávésnak kellett köszönteni, és az asztalfőn ülő Laky-Bakitsot sem illett kiutasítani, pláne nem, hogy Jánosunk – mintha mi sem történt volna a közelmúltban – protektori hangon mutatta be „Tihanyi barátomat” a valóban illusztris vendégeknek.

. . . Beszélgettek csendben, öregurasan hármásban, azután aludni – ki előbb, ki később – magukkal vitték ennek a hirtelen felnőtt városnak, sok-sok borús és derűs napjának szép meséjét. Most már csak hazamentek – de alig pár év alatt elmentek végképp.

A Balaton . . . A sok-sok fényes pesti és bécsi kávéház közül is a legszebb volt – nekem minden bizonnyal az, mert rengeteg kedves emlék teszi felejthetetlenné: Tihanyi bácsi, akinek szíve megszakadt, amikor az 1920-ra forduló télen „ébredő” brigantik törték-zúzták, pusztították élete művét, az egyéniségét olyannyira kifejező kávéházat; Györki Náci, a melegszívű bohém, aki már a harmincas évek elején látta, érezte, hogy jön a borzalmak kora, és önként „kiszállt” ebből a világból, amely már nem volt az övé, mindössze egyetlen Balaton kávéházi asztal márványlapját vitte magával – síremléknek; a párizsi emigrációban meghalt Tihanyi Lajos, a festő –

ez a nagy művész és felejthetetlenül kedves alak; majd az ötvenes, hatvanas években követte őt öccse, a még 60-on túl is „Pubi”; az életük tavaszát és nyarát a kávéházi kasszában, munkában, örömtelenül eltöltött nővéreij; a mázsás súlyú, csupa szív, konfidens, de szellemes Vili; Pázmándy Dénes a Szent László járványkórházi barakkban hunyta le szemét, amellyel oly sok mindent látott (unokaöccse, a multimilliomos Lónyay Elemér „herceg”, akihez csak súlyos betegségében fordult segítségért, „nem ért rá a dologgal foglalkozni”); Laký-Bakits János, a nagy csínytevő, aki, ha pénze volt, úri viselkedésre, gavallériára oktathatta akár a kaszinótagokat is; és a váltakozó, de ezen a „semleges területen” társadalmi korlátokat nem ismerő vendégsereg: a Rókus-kórházi orvosok – jó egynéhány jutott 1942–44-ben bűntetőtáborokba –, a régészek, a Borsszem Jankó szerkesztőségi asztala; a fentebb bőven leírt politikai asztal, a kedves kis Gyürky Pista gróf, a Rókus-kórházi ágyon el-sorvadt Kekus, Paulini Béla, mert a „népi együtttest” megelőző „Gyöngyösbokréta” ötlete is a Balatonban született, és még rengeteg feledésbe merült név, emlékké vált esemény – és a vastag portakaró alatt: fiatalságunk...